

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 44
SAMBATA 4 Noiembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Ex voto spiritual

Din ciclul „Renașterea”

Incerc să știu pe unde-ar fi să fie
Cărarea
Pe care să ’ntâlnească răscumpărarea
A nu știu ce din mine ’n veșnicie.

Mi-e sete să mă mai găsesc odată
Depart
Cu fiecare clipă-a mea în parte
In toată-a ei esență distilată.
S’o văd așa cum poate ea fusese
Sortită.

Și nu cum am trăit-o de chirchită
Pe drumurile mele ne ’nțelese.

S’o ’ntâmpin cu o ’ncredere de-alb-nă
In floare
In limpezimea ei stăpânitoare
Și’n toată strălucirea ei senină.

Să fac din fiecare câte-o rugă
Cu sborul
Mai repede și mai adânc ca dorul
Și să le fiu cu fericire slugă.

Și să ’ngenunchi cu toată umilinta
In fața
Icoanei lor în care dimineața
Iși oglindește Dumnezeu ființa.

N. DAVIDESCU

Paul Cézanne

Flori

Note asupra operei de artă

de ION BIBERI

Am putea stabili o opoziție ireductibilă între spiritele erudite sau didactice, judecând totdeauna realitatea prin mijlocirea formulei sau teoriilor, și spiritele care nemulțumite cu rezultatele obținute până la ei și conduși de nevoia de emancipare de sub tirania ideilor în circulație, încearcă să vadă lucrurile cu ochi proprii, statornicind noi puncte de contact cu lumea. Vedem aici diferențierea unor structuri sufletești divers conformată și nu înaintarea unor mutații trecătoare. Crimi sunt, în genere, spirite gregare; ei simt nevoia de a se sprijini totdeauna pe date străine, pe observații făcute de alții; ei nu fac decât să reia discuții odată începute, să totalizeze concluzii, să rotunjească, să arguminteze și să corect, bilanțuri. Contribuțiile lor proprii vor fi în genere limitate și, în orice caz, vor apărea ca o prelungire și o încoronare a unor date stabilite de înaintași. Spiritele vii, însă, chiar dacă li s’ar impune această disciplină intelectuală, prăsupunând obediință și impasivă restransă, nu pot stăruia îndeung pe cărări bătătorite și, ceea ce e mai demn de reținut, nu se pot resemna să ia ca punct de plecare al gândirii lor axiome stabilite de comoditatea gândirii curente.

În judecarea operei de artă am putea distinge cu ușurință pe teoreticienii dominați de teorii străine, pe care le discută, pe oasă și cărora, uneori, le dau soluții personale, de scriitorii care în atara oricărui sistem de gândire își aștern pe hartie rodul reflexilor lor asupra rumsului. Aceasta din urmă categorie de notari își are desigur semnificația ei. În ce ne privește, o prețim cu deosebită vazănd în aceste înșelări de gând mărturiile ale unor experiențe personale și ale unor comunuri directe cu faptul artistic, independent de teorii estetice și considerăți erudite. Vom încerca deci, la rândul-ne, câteva notari fugare, fragmente dintr-o viziune mai amănunțită asupra faptului artistic.

Caracterul dominant al operei de artă ne apare a fi expresia concentrată și sintetică a unei realități, de viață, pe care în existența de toate zilele o întâlnim risipit, ne-coordonat și adesea ne-semnificativ. Elaborarea artistică extrage din acest material pe care viața îl prezintă difuz, trasa-urite lui esențiale, exprimând în același timp propria trăire a artistului în fața acestei realități, însă potențată și condensată. De unde călătorește pe care o au atate opere de artă, de a reprezenta momente de mare intensitate de viață.

Spre deosebire de viața sufletească obișnuită, care presupune o desfășurare evolutivă variabilă, de lungi perioade monotonă, vegetative, întrerupte de momente de criză sau de răscăieri interioare, opera de artă înfășoară în deobște un moment de iluminare sau de mare tensiune sufletească. Viața zilnică are deci momente lipsite de semnificație; arta nu înfășoară însă decât esențialul, eliminând datele monotone ale vieții și nereținând decât momentele de mare răscăiere interioară. În viața noastră interioară se succed nenumărate momente în care, supuși nevoilor cotidiene și abătută sub povara nevoilor existenței, trăim o viață lipsită de patetic și adâncime: opera de artă nu va răsfărca aceste momente. Ea va alege în schimb împrejurările în care, revăzându-ne singuri nouă înșine, printr’un fel de răsfărangere asupra noastră, trăim cu mare intensitate. În opera artistică se va răsfrange deci această precipitare de ritm care dă trepidanță vieții. Vedem prin urmare în opera artistică o răsfărangere nu a cotidianului incropit și tern, ci a intensităților răscăitoare de conștiință. Dar cum trăirea vegetativă este ne-semnificativă, desfășurându-se aiudoma cu ea însăși, și cum numai momentele de dramă interioară oglindească cu adevărat firea adâncă a personalității noastre, opera de artă va alcătui, prin răsfărangerea crizelor de conștiință și a iluminărilor, o sinteză de viață, o concentrare și o intensificare a întregii deveniri a personalității artistului.

Vechii fiziognomoniști, Lavater cu deosebire, au remarcat că adâncul personalității unui om se revăzeară cu multă greutate în timpul comportărilor noastre obișnuite. De aceea fiziognomoniștii elvețieni recomandă surprinderea persoanei al cărui caracter urma să fie adâncit, în momente de deslănțuire emotivă — furie, deprimare, desneajde — care singure îngăduie o observație amănunțită și exactă a subiectului.

(Urmare în pag. următoare)

Războiul în literatura epică

de NICOLAE ROȘU

Nimeni nu mai crede astăzi că războiul este un simplu accident, o întâmplare neprevăzută, ca toate celelalte, care survine printr’un simplu joc al unui capriciu. Paccea este o fază de incubație a războiului, și războiul este încă o condiție de viață a omenirii: naturală, inevitabilă cași sorocul unei fatalități. Se poate amâna, se poate temporiza, dar nu se poate înlătura. Când sorții au căzut, cu pacostea unui blestem, războiul se trăește real, intens, paroxistic, printr’o explozie a firii, dincolo de limitele unei fiziologii normale. Omul în războiu este altfel, închipuit printr’o depășire a lui însuși, exaltat, îndârjit, cu nervii ridicăți la o tensiune maximă, cu o conștiință care vibrează în ritmul unei tragedii. Războiul se trăește natural, cu izbucniri vulcanice aprinse de focul luptei, cu verificări de caractere, cu eroisme anonime sincronizate de condiția gregară a existenței.

Războiul nu este prilejul unei ficțiuni artistice, ci mărturisirea unei realități complexe. Nedumerirea aceasta se pare că a avut-o odinioară și Tolstoi, de vreme ce romanul lui „Războiu și Pace” nu este o construcție a imaginației create, ci o operă studiată și amănunțită, cu documente precise și fapte adevărate, care-și găsesc locul potrivit în urzeala unei descrieri ilustrate de vigoarea unei viziuni lucide. Pentru a povesti bătălia dela Borodino, din 1812, cu Napoleon, Tolstoi cu harta în mână, ca un ofițer de stat major, reconstruie pe teren fazele luptei, se documentează direct, culege informațiuni orale...

Profesorul N. I. Herescu președinte al Societății Scriitorilor Români

D. N. I. HERESCU a fost ales președinte al „Societății Scriitorilor Români”, Duminică, 29 Oct. a. c., în adunarea generală cu o majoritate de 106 voturi din 140 ale membrilor prezenți.

Literat, profesor universitar și în deosebi reprezentant al ideii de întoarcere spre clasicitatea latină, d. N. I. HERESCU este o personalitate de primul rang a culturii românești. Prezența d-sale în fruntea Societății Scriitorilor Români, fixează un moment de noul nădejdi pentru literatură și cei ce se dedică ei.

Emile Zola în „La Débâcle” a dat icoane epizodice din războiul deia 1870, zugrăvite cu amaracune și poezie cu un lusu de naturalism șarjat. „Le feu” a lui H. Barbusse cuprinde cronica pitorească a unor întâmplări, cu un material uman dezamăgit și depresiv. Cartea devastată de un scepucisim amar, scrisă de Louis Ferdinand Celine, prezintă cetitorului, pe sute de pagini, o auzerție de diietantism filosofic. Poziția aceasta a fost anulată, de alte romane, mai de curând aparute.

Dar nu o inventariere a literaturii epice a războiului am nădăduit să desprindem din aceste rânduri, ci numai se consemnăm faptul că această literatură există în cadrele unei viziuni naturaliste.

Fenomenul nu s’a petrecut în aceeași formă și la noi. Războiul precedent ne-a dat un roman al stărilor psihologice individuale, și un altul al consecințelor lui sociale. Deoparte drama sufletească, de alta, drama socială ivită după anularea vechilor erarhii dintre clase, după năvala arivismului în căutare de situații privilegiate, cu împetritarea ideilor și decadența valorilor morale care urmează în chip firesc marilor zguduiri colective. Războiul propriu zis, epopeia eroică, mișcarea sufletului transfigurată de condițiuni specifice, n’a intrat încă în literatură. Totuși, subiectul nu s’a perimat, dovadă actualizarea săvârșită de „Fata Moartă” (Ed. Cartea Românească) a d-lui Ioan Missir. Un scriitor cu reale posibilități de observație, cu surprinzătoare resurse narative, a cărui viziune naturalistă izbucnește torrențial, validată de experiența tranșeelor, de însângerarea conștiințelor orbite de psychoza luptei. „Fata Moartă” este ceva mai mult decât un jurnal de front, și nici decum un roman construit după toată tehnica genului; dar selecționarea materialului, cu punerea în evidență a semnificației lui psihologice, face ca în această cronică să trăiască elementele esențiale ale războiului.

O carte vie, cu oameni care trăesc în sublimul și în ridicolul situației lor, cu ciudățeni determinate de preocupări banale și domestice, alături de înfruntarea adevărului hăd și brutal plâsmuit de fantazia ucigătoare. Războiul, așa cum se desprinde din rândurile cărții d-lui Ioan Missir, este o ebrietate metafizică, un delir al puterilor tehnice, cărăua îi corespunde în ordinea omenească triumful vieții asupra morții. Faptul că această carte, ieșită

(Urmare în pag. următoare)

Costache Șt. Caragiale — Contribuții pentru o mai bună cunoaștere a lui I. L. Caragiale —

de ION DIACU

Istoria culturii cunoaște unele cazuri nefericite în rândurile celor aleși. Când și când, meticulozitatea, conștiințiozitatea — și în oarecare măsură — și curiozitatea unora sau altora, descoperă personalități ce-și binemerită recunoștința urmașilor, personalități care, prin capriciile unor împrejurări vitrege sunt trecute — în total sau în parte — în domeniul uitării. Una dintre aceste personalități este și Costache Șt. Caragiale.

Mare animator al teatrului nostru în secolul trecut, ctitor al teatrelor naționale din Iași, București și Craiova, precursor al marelui Ion L. Caragiale — al cărui unchiu era — Costache Caragiale e așa de puțin cunoscut de noi, urmași cari datorăm atăta geniului său organizator, încât se poate spune că e necunoscut.

Puținele știri despre viața și activitatea sa, publicate ici-colo de unii cercetători improvizați, sunt mai toate din domeniul fanteziei. Total nepregătiți, cei mai mulți din ei, cari au scris câte ceva despre el, au cules date doar prin... tradițiune verbală, metodă pe deantregul falimentară în cercetarea științifică.

Studiul de față pornește, în primul rând, tocmai din acest îndemn de a-l pune în lumina adevărului, de a-l face cunoscut atât marelui public cât și celor cari se ocupă cu istoria culturii noastre și cari afirmă că Alecsandri este întemeietorul teatrului nostru.

În al doilea rând, studiul ce am întocmit are rostul de a aduce la iveală o viață ce merită a fi știută de oricine, putând fi pildă de muncă și dragoste de ideal, pentru contemporaneitate și viitorime.

În al treilea rând, cercetarea — cât de sumară — a operei sale, se impune ca o necesitate pentru toți intelectuali români, ca să se știe — odată pentru totdeauna — de unde își trage obârșia teatrul caragialesc, teatrul autorului „Năpastei” și „Scrisorii pierdute”. Căci știut trebuie să fie de toți că I. L. Caragiale nu este un fenomen unic, un fenomen de sine stătător, o întâmplare în evoluția literaturii românești. I. L. Caragiale a avut înaintași, așa cum spune și d. prof. N. Iorga într’un vechiu articol al d-sale¹⁾:

Născut în anul 1815, Costache Șt. Caragiale vede lumina zilei în București, ca fiu al unei familii destul de nevoiașă, și care cu vremea deveni și destul de numeroasă: trei băieți și două fete.

Frații lui Costache erau: Luca (Lucky după desmierdarea familiei), tatăl autorului „Scrisorii pierdute” și Gheorghe (Iorgu); iar cele două surori erau: Anastasia și Ecaterina.

Tatăl lor, Ștefan, fiu al unuia Vlădichio, venise din Grecia și se stabilise la noi, nu se știe când și nici pentru cari motive. Costache spune într’o „Autobiografie” a sa²⁾, doar că tatăl său „pentru un singur capriț și-a lepădat părinții, rudele, patria și a rățâcit dela 12 ani”. Și mai departe adaugă că era „un om plin de simțitate, un om cu a căruia viață și-a făcut soarta abuz”.

Soția lui Ștefan, mama copiilor, era Maria Nestor, femeie blândă, iubitoare de casa ei și cu teamă de Dumnezeu. Alături de soțul ei îndeplinea o pereche de părinți „a cărora toată vinovăția le era simțită și a cărora toate meritele se sfârșeau la numirea de om”..., cum spune Costache în aceeași autobiografie.

Ștefan și Maria, cu toate că nu aveau avere, cum reiese din chiar mărturiile lui Costache, au făcut totuși tot ce le-a stat în puteri ca să le dea copiilor cultura trebuitoare. Petele, cum era și moda pe atunci, n’au fost date la carte, ci au primit o educație „de salon”. Băieții însă, au fost trimiși la școală, rând pe rând, la vremea lor. Dintre toți, cel care s’a distins și care, mai ales prin înclinația-i pentru teatru, a ridicat mai târziu numele familiei, a fost Costache, cel mai mare.

1) „Revista istorică” an XX Nr. 7-9 din Iulie 1934 p. 217-218: „O piesă a lui Costache Caragiale”.

2) „I. L. Caragiale n’a fost fără înaintași. Unul dintre ei, chiar unchiul său Costachi”.

2) E prefață la volumul „Feturițe poezii de C. Caragiale. Eși 1841” aflat în depozitul Academiei române: Mss. 3466 f. 1-22.

(Urmare în pag. următoare)

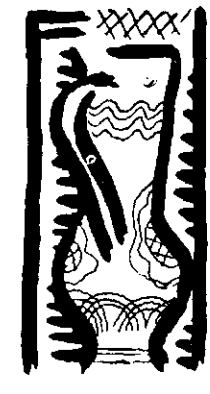
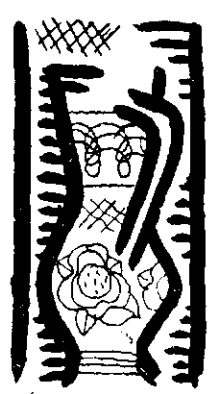
Colind

Colpote din adânc,
peste fântânile cu veninoase chipuri
domoale păsări negre duc descăntecele nopții
spre jerezul cu zile de argint.
Cu dangătul limbilor albe, deschideți,
Clopote din adânc,
isvoarele din melci și din flăcări
și duceți-le glasul ne ’mpărțit departe
sub punțile nemăsurate-ale luminii.

Clopote din țării
rătăcit pe cărările lumii
soarele stă în amiaza prea limpede-a cerului.
Flori mistuite de jarul din aer ni-s înimi
și gândurile pe viorile celestelor neliniști
ne ard sub sarbedele-arcușuri ale umbrei.
Clopote din țării,
cu arome și rouă, chemați-ne marele foc spre amurg.

Clopote de dincolo,
trezit din vis a doua oară
de-alungul râurilor înghețate
alunecă ’n vârtejul alb Dumnezeu
Clopote de dincolo,
goniți-ne din staulul fără minuni
(decând păstorii cu turmele s’au innecat în mustura
pădurii)
și’n loc să între Dumnezeu să viseze pe lăvăta noastră.

VALENTIN AL. GEORGESCU

CRONICA

LITERARĂ

Poezia tradiționalistă

I. Clasicism și creștinism

Ideea tradiționalistă este un moment esențial în literatura românească modernă, pentru aceea că ea pune o foarte serioasă problemă de cultură. Tradiția, dacă ne întoarcem la rădăcina cuvântului, înseamnă a lăsa „moștenire”, „a da în pază”, accepție care se completează cu răspunsul la întrebarea: Ce se lasă moștenire? Ce se dă în pază? Se lasă „moștenire” dela un om la altul, se „dă în pază”, dela o generație la altă generație, un adevăr despre viața spirituală, pe care fiecare îl trece dela el mai departe cu același sentiment al „cultului”, cu care l-a primit dela cei dinainte.

Astfel se naște cultura tradiționalistă în care adevărul nu se găsește, ci se moștenește. „Găsirea” ar însemna pentru adevăr, că este izolat, legat de întâmplarea de a-l fi aflat un singur om, cu care se va și pierde. Dar adevărul nu se poate pierde, este veșnic și unul. Cei ce-l știu, nu l-au aflat ei, ci l-au moștenit, și ca pe orice bun moștenit, îl vor lăsa la rândule, moștenire nestrictă. Cum simți că ai primit moștenire acest adevăr unic și veșnic? Înțelegerându-l! În acest sens, Coomaraswamy spune în articolul „The Philosophy of maedieval and oriental art”, publicat de d. Mircea Eliade în revista „Zalmoxis”, I, pag. 22; „I have nothing new to propound; for such as I am, the truth about art, as well as about many other things, is not a truth that remains to be discovered, but a truth that it remains for every man to understand”. (Nu am nimic nou să vă ofer; căci, după părerea mea, adevărul despre artă, ca și despre orice alt lucru, nu este un adevăr care trebuie să fie descoperit, ci un adevăr care trebuie să fie înțeles de fiecare om).

Moștenim așa dar, un adevăr despre artă, pe care trebuie să-l înțelegem. Meritul excepțional al mișcării tradiționaliste, este de a fi deslășuit disincuzia asupra acestui adevăr despre artă, ca despre un adevăr al „culturii”. Se întâmplă însă că reprezentanții tradiționalismului românesc nu sunt (în mod paradoxal), de acord asupra adevărului despre artă, deși el este unul singur și neschimbător. Imprejurarea curioasă se explică prin marea de unde înțeleg să moștenească adevărul, fiecare din cei doi reprezentanți ai lui, cari sunt domnii Nichifor Crainic și N. I. Herescu.

Isvorul fundamental pentru cultura și arta românească este ortodoxia, susține d. Nichifor Crainic, iar d. N. I. Herescu crede același lucru, despre clasicismul latin și grec. Convingerile lor deosebite nu se opun însă în întregime. În vreme ce d. Nichifor Crainic recunoaște valoarea generală a clasicismului pentru cultura românească, subordonând însă această valoare ortodoxiei, d. N. I. Herescu nu acordă nici o valoare ortodoxiei; mai mult, o socotește primejioasă pentru cultura românească începătoare.

După ce constată că este primejdios „misticismul înfrățit în vremea din urmă cu ortodoxismul”, declară: „Luând astfel poziție față și fără nicio reticență împotriva valului de misticism care amenință să pătrundă în literatură, în filosofie, în publicistică, la universitate și aiurea, nu facem decât să punem datele unui proces care abia se deschide. El va fi lung și aprig”. (Pentru clasicism, pag. 110 și 113).

Desfășurarea unui proces, „lung și aprig”, pe care îl vede d. N. I. Herescu, înalță în ochii cititorului seriozitatea problemei pentru că și d. Nichifor Crainic are același absolut al intuiției, când afirmă: „Și cum noi ne aflăm geografic în Orient,

și cum prin religia ortodoxă, deținem adevărul luminii răsăritene, orientarea noastră nu poate fi decât spre Orient, adică spre noi înșine, spre ceea ce suntem, prin moștenirea de care ne-am învrednicit. Moștenim un pământ răsăritean, moștenim pământul creștin, soarta noastră se cuprinde în aceste date geo-antropologice”. („Puncte cardinale în haos”, pag. 103). Adevărul pe care ni-l oferă mișcarea tradiționalistă este cuprins, deci sau în clasicism, după convingerea d-lui Herescu, sau în ortodoxism, cum crede d. Nichifor Crainic. S'ar părea că, la punctul acesta de răspântie, trebuie să decidem: vom apuca spre unul singur din cele două adevăruri sau vom încerca o sinteză. Fără a anticipa, lăsam deocamdată deoparte, atât argumentele d-lui N. I. Herescu, cât și ale d-lui Nichifor Crainic și reurgem la ajutorul principiiilor: vom merge adică la origini, la ceea ce a fost la început, la aurora.

Să vedem deci ce este clasicismul și ce este creștinismul, în sens tradițional, fără intermediul unor interpretări moderne, ci să-l înțelegem în însăși mentalitatea aurorală a „intemeitorilor”. Intemeitorii sunt aceia cari au primit adevărul de sus, care nu l-au moștenit dela oameni, semeni de-a lor, ci l-au căpătat prin har. A fost pentru greci harul Olimpului și a fost pentru creștinii harul Muntelui Măslinilor. La greci, harul Olimpului, cu aproape 700 de ani a. Ch., s'a exprimat printr'un poet, bătrânul Hesiod:

Πῶς τε παρθένος ἔσσι Δίκη, Διὸς ἐκγοναία, κούρη τ'αἰδοῖται τε θεοῖς ὅτ' Ὀλύμπου ἔχουσι

(La seama că există o fecioară, Dreptatea, fiica lui Zeus, cinstită și preamărită, de zei cari stăpânesc Olimpul). Lucrări și zile, vers. 256, 257.

Dreptatea aceasta este de natura revelației, pentru că ea a coborât în om, s'a luminat pentru om, după cum poetul instruește în alt loc:

ἀνθρώποισι δ'ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίστη γίγνεται

(Zeus a dat oamenilor dreptatea, care este binele suprem). id. vers. 279—280.

În sfârșit, spre a înțelege ce este în sine însăși dreptatea și prin ce metodă o aflăm în noi:

ὁ ἑαυτὸν κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλω κακὰ τεύχων ἢ δὲ κακῆ βουλή τῆ βουλευσάντι κακίστη

(Omul care gândește răul, căci gândirea este, înainte de toate, rea pentru cel care o gândește). id. vers. 265—266.

Acesta este adevărul clasicismului grecesc, de natură revelată, fiindcă este transcendent, ca și al celui latin: gândirea justă — binele suprem! Tot ceea ce știm despre clasicism, tot ceea ce ne-a lăsat moștenire, este acest eveniment auroral, acest principiu al gândirii juste. El străbate toate manifestările spirituale ale anticilor, fiindcă pe el se întemeiază antropologia greacă cu Socrate, Platon și cu ultimul din șirul lor mare, Plotin, care încearcă să transforme în religie, filosofia dialectică. La zei este logosul; întruparea logosului în om este rațiune; întoarcerea rațiunii la logos se face prin judecata justă, prin dialectică. „Dialectica ne ajută să cunoaștem binele suprem, și contrariul său și tot ce se subordonează binelui și contrariului său; ea definește ceea ce este veșnic și ceea ce este veș-

nic, folosindu-se de cunoașterea generalului, iar nu a particularului. Ea ne ferește să ne rătăcim printre datele lumii sensibile și ne statornicește în inteligibil (logos), unde, odată ajunși, ea și-a împlinit misiunea. Dialectica ne apără de minciună și ne hrănește sufletul în grădina unde nu se spune decât adevărul. (ἐν τῷ λεγομένῳ ἀληθείας πεδίῳ) (Eneade, I, 3).

Amintim că Plotin nu face decât să comenteze pe Platon, în efortul de a transforma filosofia dialectică în religie. Platon însuși, în eschatologia sa, condamnă sufletele care n'au putut să se înalțe, ca să vadă unde este grădina adevărului. (τὸ ἀληθεῖς ἄς ἰδεῖν πεδῖον ὁ ἔστι.) și care deci nu s'au inițiat în sentențiala realității divine.

Reținem iarăși un element auroral al culturii grecești, dialectica, metoda pe care o oferă rațiunea, spre a stabili în om justiția. În sens dialectic se spune despre clasicism, că el este ordine, proporție, armonie, că omul este măsura tuturor lucrurilor, că lumea este „cosmos”, sumă de legi manifeste în „muzica sferelor”, în acest sens s'a format conceptul „homo sapiens” și s'a postulat „fiat justitia, paret mundus”.

Să căutăm și principiul auroral al creștinismului, care s'ar părea că este opus clasicismului.

Ne vom îndrepta la fel ca pentru viziunea greacă, la ceea ce s'a spus la început, că este creștinism, de către intemeitorii săi, aceia cari mai ales s'au convertit. Multe personalități ale lumii păgâne, au părăsit brusc concepția de viață a antichității și au trecut cu ardore la creștinism. Cum se face că nu-i oprea în loc, ca dela o mortală greșală, dreapta judecată, rațiunea însăși pe care Zeus o dăduse oamenilor, ca să stăpânească pământul, măsurându-l? Prin ce mister s'a prăbușit un imperiu întemeiat pe justiție? A fost într'adevăr o nouă justiție care a rămas să domnească mai departe peste ruinele lumii antice? Să ne adresăm Sfântului Augustin, ca unuia care, la început găgân, s'a convertit la creștinism, în plină maturitate, după ce asimilase, printr'o superioară instrucție, toată cultura veche. Ceea ce el spune despre creștinism, este mărturisire „confessiones”, un altfel de adevăr, ivit în spirit, după ce cunos-

cucuse în întregime, celălalt adevăr al clasicismului. Sf. Augustin pornește tocmai dela încercarea filosofiei grecești de a se constitui în religie, în neo-platonism. El mărturisește pentru ce a trebuit să părăsească neo-platonismul, treapta ultimă a justeii gândirii grecești și să treacă la creștinism. Se mărturisește Sf. Augustin, referindu-se la operele filosofilor neo-platonici: „Că înainte de toate veșnicile și deasupra tuturor veșnicilor, Fiul Tău unic rămâne neclintit, veșnic ca Time, și că sufletele spre a fi fericite, se împărțesc din „plinătatea Lui” și că spre a fi înțelepte, sorb din „înțelepciunea permanentă în sine”, aceste lucruri se află în cărțile grecești. Dar că a fost omorât la vremea hotărâtă, pentru cei păcătoși, că Tu, Doamne, nu ți-ai cruțat pe Fiul Tău unic, și că ni l-ai dat pe El pentru noi toți, aceasta nicăieri nu este în ele. Pentrucă ai ascuns aceste lucruri înțelepților și le-ai desvăluit numai celor săraci și plâpânzi, pentru că să vie la El cei cari suferă și cei cari-și poartă povara, ca să aibă ajutor dela El, pentrucă El este blând și smerit în inima Lui; pentrucă El învață să meargă către dreptate, pe cei slabi și arată calea celor blânzi, El ne vede umilința și durerea și ne iartă toate păcatele”. (Confessiones, VII, 14).

Dacă autorul citat ar fi încercat să se despartă de elinism, pe temeiul că religia creștină oferă o cale superioară spre transcendență, i-ar fi fost greu s'o facă, din moment ce însuși neo-platonismul oferă tot o metodă de transcendență. Așa se explică pentru ce, mai târziu, în Evul mediu, de pildă, la o nouă întemeiere a creștinismului, aduc foloase deopotrivă Platon, Aristotel și Plotin, alături de ale Sf. Augustin și ceilalți sfinți părinți; pentrucă o armătură dialectică a creștinismului s'a făcut cu ajutorul gândirii grecești și latine. Elementul diferențial al adevărului creștin de cel antic rămâne deocamdată în această nouă cale de a ajunge la dreptate: nu a rațiunii, ci a smereniei, a inimii blânde, căreia i se iartă păcatele de către Fiul lui Dumnezeu, care este altul decât logosul grecesc, „quoniam mitis est et humilis corde”. Dar cititorul nu trebuie totuși să se grăbească, socotind că poate să se decidă între cele două poziții; deoptul exclusivist al clasicismului nu va putea obiecta că umilința creștină este un alt aspect al înfrângerii sub destin în tragedia greacă; că păcatul original se confundă cu destinul și că suferința însemnează purificare față de destin, ca și față de greșala adamică.

(Va urma)

CONSTANTIN FANTANERU

Poșta redacției

V. T. Snafov: „Încercările” trimise vădese un robust talent în plină formă, căruia-l prevedem frumose și substanțiale creații într'un viitor apropiat. „Sbor frânt” este o bună cheșalie.

Arghir Tonea: „Tcamna” d-tale e mult prea destrunzită; samănă mai mult a iarnă. Și nu putem admite contrafaceri.

Mihail Ștefănescu: Cu adevărat modestă colaborare. Nu se poate publica.

Mircea Ioanid: Așa oșva nu putem publica. Încearcă la alte „Instituții” care au organe de publicitate” mai slabe de inger!

Marian Bejat: Nepublicabil. Mai încercați.

Ionita T. N'ou: Suntem bucuroși nespun că putem satisface singura d-tăle dorință: iscălitura, chiar așa multădată cum e. Dealțul, e tot ce-am putut reține din cele două pagini de manuscris.

Em. Orleanu: Pentru completarea ciclului, am dorit și-un „requiem” extern. Pe când?

Mircea Macovei: Sunt de aceeași părere cu prietenii dumitale din categoria II-a: Să tot fi fost pe la anul una mie opt sute...

Aurel Săvulescu-Văleni: „De-a Baba oarba” este scris într'un ritm

vioi din care scapără pe-alocuri imagini proaspete. Păcat că se pierd într'un noian de stângăci. Pentru celelalte, aceeași observații.

Maria Nic. Popescu: Bucățile trimise sunt pline de un lirism smerit, însă tratarea lor este lipsită de tehnică literară și de comprehensiune a s'ului.

George Zaharia: Din „Cântec pentru Comodia” se întrevăd alese calități în arta versificației, alături de o frumoasă sensibilitate. Cu mai multă mizală și răbdare, s'ar fi putut da ceva mai bun, ceea ce și așteptăm.

Cronica ideilor

Fragment din „Realitate și Eroare”

de MIRCEA MATEESCU

Dacă spunem că orice cercetare a realității și a adevărului, trebuie să fie una metafizică, înțelegem să combatem credința că logica omenească este capabilă să ne descopere certitudinea, că certitudinea, deci adevărul, sunt posibile omului aici și anume cu rațiunea aceasta, cum crede Hegel. O întrebare metafizică nu consideră niciodată drept supremă și ajunsă realitate datele cunoașterii, cunoscutul. Metafizica se ocupă cu cunoașterea realității însăși, dar nu cu înregistrarea logică și clasificarea teoretică a realității cunoscute, aparente. Că realitatea este familiară și intim legată de cunoașterea nu de cunoscutul aparent, iată o afirmațiune în sensul adevărului pe care Hegel nu a respectat-o.

Încercând să întemeieze o filosofie a rațiunii pure, detașată de cunoscutul care oferă elementar, atâtea surse subiectiv imaginiste, Descartes mai întâi și Husserl în zilele noastre, au făcut metafizică veritabilă. Ei au urmat sensul curat al metafizicii și s'au ocupat „cu adevărat” cu cercetarea adevărului și a realității certe. Următoarea dificultate intervine însă în cadrul întim al precușorilor lor, dealțul atât de autentic pentru cunoașterea adevărului: Descartes pornește dela geometrie, Husserl dela aritmetică, deci amândoi dela adevărul scos prin deducțiune, adevărul matematic. Acest fel de adevăruri sunt postulate veritabil metafizice, evident nu sunt fapte din realitatea aceasta — nu realitatea faptică este deci postulată ca principiu al adevărului și al realității. O atare eroare grosieră (făcută de

Hegel) metafizica husserliană o denunță concludent. Husserl se referă la un postulat metafizic esențial superior realității vulgare, căruia poate să i se ofere, în câmpul realității faptice drept criteriu — în planul metafizicii (și atât cât este metafizic) rămâne totuși un simplu postulat, oricât ni s'ar părea de superior în ordine metafizică. Orice postulat urmează a fi depășit de cunoaștere, indiferent dacă a putut fi valabil în mod quasi-absolut pentru cunoscutul faptic. Ca valoare metafizică, în comparație cu acca realitate care se confundă cu idealul, idealitate și realitate neînsemnând în ultima analiză aceeași supremă esență a adevărului, în acest sens vorbind deci, — orice postulat este, până la urmă, flexibil. Valoarea metafizicii și imensul ei preț practic chiar de acolo trebuie identificate. Postulând, într'o fericită evoluție, teze ontologice și metafizice cât mai conforme cu realitatea, funcțiunea metafizicii nu încetează niciodată a se menține întreagă, destinul ei fiind de a fundamenta la nesfârșit realitatea faptică.

Dacă acesta este singurul adevăr pe care-l socotim, cu destulă precauțiune însă, ca absolut, concluzia nu poate fi decât temporaritatea și precaritatea esențială a oricărui postulat. Husserl chiar dacă ar fi izbutit o descriere a esențelor din care elementul naturalist psihologicist (generatorul metafizic al eroarei și al incertitudinii semnalat ca atare de Platon) să fie eliminat radical — încă rămâne deschisă problema adevărului și a realității în sine, pentrucă toată cercetarea fenomenologică a fost

întreprinsă pe temeliile aparenței nezdruincinate ale matematicii pure și ale metodei deductive, deci pornindu-se dela acest postulat. Suntem oare siguri încă despre eterna lui valabilitate? Apoi, o altă întrebare: sunt adevărurile deductive matematici tocmai atât de obiective? Întrebare care conduce la una mai radicală pentru aceste concluziuni: adevărul matematic obiectiv se poate dețasa oare de subiectul care îl emite și care îi atribuie această obiectivitate? Revenind la tema criticismului kantian, pe care dealțul am împărțit-o în această lucrare, nu este oare încă de aceeași neistovită actualitate să ne întrebăm dacă putem cunoaște obiectiv, în sensul obiectului transcendent kantian, cu mîntea aceasta a noastră, osândită a fi ca atare, cu conștiința aceasta a noastră, contaminată genetic de elementul subiectiv — imaginativ? Lăsând de o parte rezervele einsteiniene asupra vitezi, dar lucrările matematicianului Milhaud nu manifestă oare același scepticism față de validitatea obiectivă și absolută pe care, de obicei, o acordăm adevărului matematic? Milhaud vorbește de raportul dintre „creșterea” neîntreruptă a conștiinței și convenționalismul și aproximativ abstractiunilor numerice, matematicale. Iată câteva rânduri semnificative: „pe scurt, în această manieră de a interpreta semnificația numerelor, indiferent dacă este vorba de limbajul uzual sau de acela științific, numele desemnează lucrul necunoscut, sau parțial întrezărit, care ni se oferă: semnificația obișnuită sau definiția științifică se modifică și se corijează fără întrerupere pe măsură ce cunoașterea noastră crește”. Amintind de rolul imaginei, deci al eroarei în formațiunea conștiinței, Milhaud consimte că „în câmpul ideilor senzațiunile și imaginile care pătrund conștiința alcătuiesc spiritul ca atare, în agregate”, ceia ce duce la concluzia că „numele concrete sau abstracte desemnează pentru el (n. a. pentru spirit) to-

talități al căror conținut (spiritul) însuși a voit să le curme”. Insistând deopotrivă asupra „evoluțiunei conștiinței” care atrage după sine pe aceea a adevărului obiectiv, Fr. Paulhan scrie deasemenea că numai „căutând elementele lumii și raporturile dintre cele mai abstracte, fără a ține socoteală de combinațiunile dintre ele putem ajunge la o unitate oarecare”. Însă „dacă s'ar putea foarte bine ca aceeași calitate de elemente, ce o lege abstractă foarte unică să țină de fondul realității”, nu este mai puțin adevărat că „numai considerând-o ca atare putem dobândi o idee suficientă despre lumea reală”. Dacă legile matematice au această valoare aproximativă, același lucru se poate spune despre acela biofizice. Pretutindeni, obiectivitatea adevărului este legată de subiectivitatea conștiinței, pretutindeni eroarea apare necesară, întim legată de apariția adevărului, pretutindeni ipoteza dualistă kantiană se menține nezdruincată.

Continuând pe Husserl și încercând o ontologie radicală, Heidegger a întemeiat existența în sine pe postulatul unor sentimente fundamentale, în stare să înfioare, stimulând-o a se produce existențial, transcendența omului, adică transcendența existenței însăși, pentrucă omul este singura existență în înțeles heideggerian. Și acest postulat s'ar putea să fie adevărat. Însă „anxietatea” și „teama” producând „sentimentul finitudinii între naștere și moarte”, aceste postulate ale ontologiei lui Heidegger, chiar dacă ar fi reale în sens metafizic, adică absolute, epuizează ele oare realitatea însăși? Urmează să afirmăm că realitatea quasi-absolută a acestor postulate ne ajută să cunoaștem mai puțin fals, atenuând coeficientul eroarei însă fără să-l anuleze radical. Modul nostru de a raționa apare astfel tocmai opus întregii metafizice prekantienice, în special aceeaia spinoziene. Astfel judecând, adică „more metafisico”,

adevărul devine un grad al eroarei, o minus-eroare, iar nu eroarea un minus-adevăr cum afirmase răspicat Spinoza: credință pe care o regăsim dela Parmenide până la Platon și, aceeași, până la Descartes.

Lăsând deoparte ca neconcludenți și neinițialiții autorii care n'au făcut metafizică sau nu i-au înțeles natura și valoarea practică, adică pe fenomeniști, considerând apoi efortul metafizic prekantian care a ținut seama, cu variațiuni de temă fără importanță esențială, de observațiunea că eroarea este o lipsă a adevărului, fără să-i poată tăgădui însă existența necesară; considerând apoi, pe de altă parte, efortul, tot atât de veritabil metafizic al fenomenologiei moderne, de a „purifica” realitatea de elementele subiectiv naturaliste care o conjugau cu eroarea, socotim că ipoteza dualistă se menține întreagă, că adevărul și eroarea există deopotrivă în același rang metafizic și poate cu aceeași funcțiune: stimularea energiilor spirituale, pentru aflarea realității însăși. „Multiplicitatea fonciară a valorilor” de care vorbește Eugène Duprél într'o lucrare recentă *) nu trebuie înțeleasă în sens fenomenist, prozaic, empirist, așa cum pare să o înțeleagă uneori acest autor. Duprél ajunge până la urmă la o „concepție pluralistă a valorii” posibilă în ordinea realității faptice însă improprrie în ordinea înțelesului metafizic al termenului valoare. Pentrucă raportând înțelesul de valoare la noțiunea de absolut, proprie metafizicii, nu putem afla decât două valori, nu „mai multe”. Între adevăr și eroare, — cei doi poli ai realității absolute, — se sbate dramatic întreaga existență și realitatea omului. Adevărul și eroarea sunt cele două valențe absolute ale lumii.

1) Lucrare apărută zilele acestea în editura „Universul Literar”.

2) v. Duprél: „Esquisse d'une philosophie de valeurs”. Alcan, Paris, 1939 p. 103.

de Emil Botta

În lunca unde visam
visul în care te cunoașteam,
cu sabia descriind paradisul
a sosit albastrul, trimisul.

Rătăceam pe aproape de lacuri,
prin pădurea veche de vâzcuri,
numai cu visul. Noi doi.
Ne luase cereșcul șuvoi!

Dar moartea văzu cum treceam
prin șoptirea pădurii ce ascultam.
Ea văzu. Și albastrul, trimisul,
mi-a ucis fericirea și visul.

În lunca unde visai mai am,
doarme limpedele meu mărgeară:
prin pânza cerurilor eterne,
grea ploaie se cere!

De-ți-ar sta șofimul pe umărul drept,
ai fi solia pe care o aștept
cu cerul pe buze, cerul știind
și ca îngerul ferice fiind.

Solia vine prin s'reini
trasă de lebede și pinguini!
Solia vine prin păduri
purfând zdrențe și regești vechituri!

Ah, solie de moarte, străbună,
teba ta bă-o și sun'o
și sun'o și bate-o nebun, toboșare
că frigul se lasă 'n oscioare!

NOTE

Dragostea mea cu cerul se certa
câ'n strălucire nu-i chip s'o întreacă.
Grele cuvinte și-au spus. Și grele cădeau
cuvintele — stele în seara săracă.

Eu moartea contemplem neștiind a trăi
sau visam dus în cămări, departe...
Dragostea mea și cerul se certau
și meditam, aplecat peste moarte.

Când l'a sădobil, nu-mi dau seama:
dar căzu cerul ca ulciorul din mânăle unei fețe.
Dragostea mea era uitare și sânge,
scădată în apele iadului, Lethe...

Sub dulcea cătare a mătuzii
ne plimbam, doi amanți.
Am vrut s'o desmierd cu mâin'le visului
și plângeam, fără să știu de ce.

Nu te usca sfântă lacrimă;
văzut prin line toții e încântare,
cum, în auz, copacul te elegie,
cum, în moarte, fericirea e fără hotare.

Pe un pat de nouri vei fi culcată,
păseri vor cânta în colivii cerească
și, în genuchi la picioarele tale, crăcișo,
mărire s'or pomii să coboare, să crească.

Am stat ca o stană de piatră, ziua toată...
nu se 'ntâmpla nimic, n'nic, z'ua toată...
Am vrut să cuvânt verdeți din livede...
Vai, eram palid ca mortul, se vede.

Și te plimbi pe ceruri, gânditoare...
sau pe câmpia de sacete puslie:
erai blânda lună înclinată peste noi,
dar ce-ai ajuns pe urmă? Și apoi?

Nu mai cânta romanțe,
Gushul pentru lucruri pu'rede
mă omorâ. Te întoarce! Măsoară
timpul care începe să ardă, să doară.

DUBITO...

În lacuri, una câte una,
stelele cad, se clatină luna;
fantoma iubirilor moarte
se culundă în seară, în soarte.

Plecă un înger, veni o clută,
veni și noaptea pe albastru plută;
cum tremură valul azi ca și ieri,
cum vor să-l destrame amarele vreri!

Și eu vă caut cu priviri abătute,
caul iubirile necunoscute;
ah, tu ești floare, tu sănzămă,
ori poate că tu arginile meară?

SELF-DISGUST

Spre nemernice țărniuri mă duc
astă formă ce a înger aduce.
Poate-i voia spaimei ce îngerii crează;
dar biciușca lui mi-l adeverează.

Sunt ințelul, melcul, care pleacă
spre țărniuri nemernice, sub luna bulmacă...
Arbore știu taina, izvorule știu
taina oceanicelor cochilii.

Și mă poartă îngerul spre lac
unde cerurile se desfac.
Dincolo de morți, departe de vii,
la întrebările cenușii.

Mafteiu Timoteiu

- episod -

de MIRCEA STREINUL

În fața lor și Mafteiu sări sprinten din
sanie ca să meargă alături de cai.

— Hai, voinicilor, hai! — îi îndemnă
băietanul, mângâindu-le coama invol-
burată. — Hai, fraților!

Și răsări soarele.
Omătul începu să ardă, nu alta! Câm-
piile se prefăcuseră într'un ocean de fla-
cări, pe cari apele cerului încercau ză-
darnic să le stingă cu imensul lor azur.
O ușoară dără alburie de păclă marea
și mai mult iluzia că întreg pământul
se prăpădește într'un incendiu uriaș
de-apocalips. Apoi, când soarele se 'năl-
ță de-o suliță peste dealuri, șuvoaiele
de sânge ale aurorei se scursă în hău-
rile fără de sfârșit ale zării și-o adăncă
pace se lăsă peste toate ale pământului.

Revenindu-și din emoția acestui spec-
tacol grandios, Mafteiu se scutură ca
dintr'un vis și dădu biciu cailor. Ajun-
gând la pădure, flăcăul se prezintă la
forestier și luă în primire un metru de
lemn. Rămânând singur, Mafteiu des-
făcu șervetul cu de mâncare din traisă
și-și astâmpără foamea. O liniște desă-
vârșită domnea în împărăția pădurii.
Rar se desprindea câte-un pumn de ză-
padă din rămurișul copacilor și, atunci,
tăcerea scotea un strigăt mic, repede
înăbușit. În timp ce mânca, Mafteiu
văzu o vulpe, care trecu ca o toamnă
printre troiene. Flăcăul chiui la sălbătă-
ciune, însă ea nu se 'nspăimântă, ci se
opri și-l privi lung, ca și cum ar fi vrut
să-i spună ceva. Apoi, dispăru fără nici
o grabă în niște tufișuri. După ce
mănca, Mafteiu își dădu cu zăpadă pe
față și, făcându-și cruce, se-ășternu la
lucru. Aerul proaspăt și curat, cu un
vag iz de brad, îl îmbătă și-i marea
poftă de viață. Băietanul avea toate
motivele să se simtă mulțumit. Zanchira îl
trata acum ca pe un soț legitim și-i
arăta cea mai deplină încredere.

— Doamne-ajută! — sări ca o glumă
un glas lângă Mafteiu.
Flăcăul rămase incremenit cu lodba
în aer. În fața lui sta Trifon, privindu-l
întâ în ochi. Liniștea pădurii se făcuse
parcă și mai mare. Cu înțelul, Mafteiu
se desmetici și cercetă cu înfrigurare
fața lui Trifon, însă nu putu descifra
nici un gând lămurit pe fruntea ei.
— Mulțumesc, Trifoane! Da' cum
de-ai răsărit așa, deodată, aici, că te
știam cu lucru pe-acasă... — și tăcu, căci
i se păru că deslușește un zâmbet de
batjocură pe buzele fostului său prier-
ten.

— Mulțumesc, Trifoane! Da' cum
de-ai răsărit așa, deodată, aici, că te
știam cu lucru pe-acasă... — și tăcu, căci
i se păru că deslușește un zâmbet de
batjocură pe buzele fostului său prier-
ten.

O creangă se scutură asupra lui Maf-
teiu, umplându-l de zăpadă.

— Nu te-ășteptai să mă vezi aici as-
tăzi, ha? — și, deodată, schimbă tonul:
— Ascultă, Mafteiu... Cred c'a venit
timpul să vorbim lămurit și pe față...
Suntem bărbați în lege, nu?

— Ce-avem de vorbit noi doi? — se
răsti Mafteiu.

— Intr'adevăr? Crezi că n'avem de
vorbii nimic?

— Nu mă lua așa, Trifoane, că nu mă
tem de tine. Nu mă tem de nimeni. Nici
de naiba!

— Nu vreau să ne sfădim. Aici e li-
niște și putem vorbi fără teamă că ne-ar
putea asculta cineva. Deci nu-i nici o
primejdie pentru tine. Mafteiu, cum
rămâne cu vorba noastră?

— Care vorbă? Că eu n'am nici o
vorbă cu tine!

Mafteiu, pântecul surorii mele începe
a se cunoaște. Doar nu ți-a fi luat dia-
volul într'atâta mințile, încât s'o lași
de rușinea satului pe Varvara.

Mafteiu își încreți fruntea și se gândi
mult. În ceile din urmă, îi mărturisii lui
Trifon că nu vrea s'o ia în căsătorie pe
hargată.

— Asta nu se poate! — protestă Tri-
fon. — Ai lăsat-o grea și datorita ta îi
să te 'nsori cu dâna.

— Nu! — spuse aspru Mafteiu.
Caii ronțăiau fânul din desag. O vra-
bie sburlită ciripea lângă fărâmurile
de mămăligă, cari căzuseră în zăpadă,
și îndată veni și-un vrăbioiu. Trifon își
chinuia mâinile. Mafteiu nu-l scăpa din
ochi. Aștepta o isbucnire din partea
ceului.

Căde piatra, copacul căde,
cad sorțile tristei Armade,
noaptea mele se dau afund,
vulturi ce în stânci se ascund.

Uite harta, sfâșia-ți bine:
inima la sud, printre verbine...
Și nordul, vai, nordul nu mai e!
Fruntea-i sub ce zodie?

Al valurilor înger din luntre
se ridică la ceruri ca un munte.
Marinarii jucându-se 'n zaruri
cădeau în adânc, în amaruri.

A luat noianul anii mei, junii...
și nu-i mai văd, aducere aminte!
Prin codri nu se zărește
a lunii palidă gîntie...

Doamnă Tinerețe, nu cudi
ci cobuzului cântec, nici caval fermecat.
Peste ale toamnei morminte,
solemnele ceruri s'au tulburat.

Să vie ai amurgului juzi
și pajura nopții pe ramuri
și vidă cu ochii cei cruzi
și pădurea cu jucăușele-i neamuri.

LAUDE

Mul iubesc luminisul agonie,
mi-e scumpă zăpada ce muri liniștită;
Și tu păduce umilă de brazii
și tu-mi ești iubită.

Nu știu ce caut printre streini
când vedenia voastră îmi astâmpără dorul!
Nu știu ce caut printre oameni delicați și haini
ca șerpul, ca pleava, ca norul!

Vă iubesc, zi și noaptea, mi-ești dragă amiază,
tu lună iocana, sfânta mea ești!
Adorările mele te amează
în exiluri cerești!

O dragoste cum altele nu-s
trece prin timpul, către apus;
din palide astre arzând mereu,
cad cenușele pe brațul meu.

O foamete în mazi înfrigurări,
era stea muritoare pe mări;
de ramul rupt desprins din cer,
se legăna îngerul aventurier.

Doar setea nu vrea timp, nu vrea oară,
setea-mi bolnavă, fina trestioară;
vecia o vrea, o sorbitură dacă mai e!
Și mai ce setea mea? Și încă mai ce?

ROMANTICA

O adiere peste moartele flori.
Nevăzutul giulgiu de aer cum înfiori!
Se suie sufletul chiparocșilor
în cetatea stelelor, a mincinoșilor.

Era demonul, trubadurul acel
ce călărea către îndolul castel.
Drumule alb, cu mortuare trăsuri,
pierde-te prin păduri!

Unde-i îngerul ce luciferi aprinde,
să lumineze nopțile murinde?
Inflăcărul înger joacă și saltă
într'o lume altă.

JURNALUL UNEI DEZAMĂGIRI

Mi-e grezav de dragă Unda,
imi place părul în valuri și funda.
Șireaguri verzi îi dau un aer aparte
ce stă bine mireselelor moarte!

Unda când mă strigă pe dată pălesc,
spre Undă alerg, ca sluga o slujesc;
hoinar prin ale visului văi și muncile,
Unde îi culeg albăstrele!

Pe cât pot mă feresc de lună,
când ea mă vede, știu, nu-i a bună!
Ah, lună tu, căteă bătrână,
Unda mi-o inneci în fântână!

PORTRETUL DIN TINEREȚE

Tăcerea, durerea și el, tustrei,
se mirau de moarte ce departe-i.
În jurul miștorului iar,
fețele veneticele mai confuze par.

Tăcerea, durerea și el, tustrei,
nu spuneau decât Ah! Oh! și Ehei!
Doar cândva, într'o nebună zi,
cu mai adăos: Ei și?

Tăcerea, durerea și el, tustrei,
erai societatea de posaci mișei!
dar când muri funebur trio,
a spus Vivat, în loc de Adio!

„Doamne, cât de puțin lucru înseamnă
viața!” — și privi fără țință peste de-
alurile albastrui din depărtare, deasupra
cărora începuse să se ridice o ușoară
negură alburie.

— Or veni iarăși ninsori... — rosti cu
un fel de tristeță Trifon.

— Or veni... — repetă ca într'un of-
tat Mafteiu. — Măi omule, de ce nu vrei
să mă înțelegi? Mi-i drag de sora ta,
dar mi-i lehamite de sărăcie. Iată, mă
știi vrednic la muncă și cu mintea lim-
pede. Cu toate acestea, nici o mie de ani
nu mi-ar ajunge să-mi fac un rost ome-
nesc în viață. Dacă mă 'nsor cu Varvara,
pot pune cruce gândurilor mele de mai
bine. Mă 'nțelegi, măi? — și aproape că
plângea, însă Trifon rămânea întunecat,
cu ochi grei și-apăsători ca niște nouri
nefășuriți și posomorâți peste-o miriște
de toamnă.

Inebunit de-această tăcere, Mafteiu
se deslănțu ca un orcan, năpustindu-se
cu pumnii de piatră asupra lui Trifon.
Acesta se clatină, însă își reveni imediat
și 'ncercă să-l prindă de mijloc pe celăl-
talt, dar îmbrăcăminteă preia groasă îl
impiedica, așa că trebui să renunțe.
Lupta era sălbatecă, fără cruțare. Luptă
pe viață și moarte. Mafteiu îl lovea din
răspuțeri în cap. Pumnii cădeau ca o
deslănțuire de pietre și-l năuceau pe
Trifon, care zădarnic încerca să-l evite.

„Trebuie să-lucid, trebuie să-lucid...”
— se gândea Mafteiu, care lupta cu
ochii închiși, ca să nu vadă fața îndure-
rată a fostului său prieten. — „Dacă mă
uit la dânsul, mă ucide! Privirea lui
m'ar moleși dintr'odată”.

— Ai să mă omori, — gemu Trifon,
însă nici o dușmănie nu se-arăta în gla-
sul lui.

— Da. Te voi omori. Nu se poate
altfel.

Lupta era stranie în liniștea pădurii.
Copacii se ridicau până la cer, unde-și
muiau în lumină crengile. Dealurile din
depărtare se făceau tot mai albastre.

Trifon privi în sus, dar nu trecea nici
o pajură, căreia să-i poată cere un strop
de apă vie.

Deodată, Mafteiu încetă să-l strângă
de gât.

— Trifoane, dă-mi cuvântul tău că
nu vei spune nimănui nimic și vom fi
iarăși ca frații... — și-l imploră înde-
lung din ochi. — Dă-mi cuvântul și-om fi ca
frații, Trifoane... Fie-ți milă, măi omule!
Nu mă lăsa să păcătuiesc...

— Oare lupul care zugrumă mielul
poate fi frate cu acesta?

— Atunci, nu-i încotro. Dumnezeu
mare! Trifoane, apără-te cum știi mai
bine.

Caii nu mai mâncau, ci priveau ne-
mișcați la cei doi flăcăi, cari acum se
tăvăleau prin zăpadă, spulberând-o ca
un vârtej. Cerul era obositor de clar.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția Elena Vavilyna, Sala Dalles

În ciuda vremurilor, artiștii continuă să onoreze pereții săliilor de expoziție. De altfel e și firesc; și munca lor e tot atât de legată de nevoi ca oricare alta iar prezența tablourilor pe cimeză e un necesar simptom de sănătate. Ideea că pictura e un lux care nu se face decât în vremuri de belșug și de prisos nu o au decât acei ce cred că ea este un amuzament care trebuie înlăturat în vremuri grele, pentru a face loc lucrurilor „serioase”. Tot „vremurile” vor fi pretextul cotidian al cumpărătorilor pentru a tăia din prețuri, tot c'e vor fi argumentul principal al tocmelii... Să nădăduim totuși că publicul va răsplăti cum se cuvine curajul artiștilor și va desminti pesimismul care-i bântue.

D-ra Elena Vavilyna ne înfățișează la Dalles peste 60 de lucrări, ulei, aquarela și desen. D-sa e una dintre cele mai harnice artiste; afară de participările la expoziții colective a făcut numeroase expoziții personale. Fie la Saloanele Oficiale, fie la cele colective, am urmărit cu deosebit interes evoluția acestei artiste, atât de dăruită. Mai de mult, acum 10—12 ani d-sa era ispitită de impresionism, un impresionism colorat și consistent însă, un impresionism din care nu alungase nici desenul nici culoarea. Ne aducem aminte printre alte lucrări de o natură moartă cu pești, expuși la Salonul Oficial din 1926, lucrare în care d-sa îmbina admirabil experiența impresionistă a luminii și exigențele formei și ale volumului. D-ra Vavilyna a știut întotdeauna să păstreze cu multă cuminență linia de mijloc, un drum care o duce țără sguauri la cele mai frumoase realizări. În expoziția trecută chiar, d-ra Vavilyna ne-a arătat măsura posibilităților sale, peisajele expuse atunci, mai ales cele din Turcia sunt opere care justifică cea mai frumoasă carieră. De data aceasta d-sa ne aduce peisajii din Sudul Franței, din Corsica și din Paris.

Cei ce au pictat în Sud știu ce greu se poate transpune lumina de acolo, cate greutăți are un pictor în fața motivului scaldat de o lumină atât de intensă. D-ra Vavilyna a desprins totuși viziuni nu numai juste, dar și pline de poezia de acolo.

Corsica, Nisa sunt evocate cu mult sentiment. Lumina Sudului e o problemă care și-au pus-o toți marii neisagiști francezi, aca Corot, Cézanne, Renoir la de Segonzac, Derain, Rissz, etc. Ei au știut să facă deosebirea între pitorescul atât de ispititor al litoralului și al Provenței și între lumina nu mai puțin ispititoare care te îndeamnă în fiecare clipă la dulcigării și la excese. Temperamentul, onestitatea de meșteșug a d-rei Vavilyna au ferit-o și pe d-sa de aceste greșeli. Peisajele parisiene de asemenea sunt interpretate cu multă înțelegere. „Pont Neuf”-ul e una din cele mai frumoase pânze ale artistei. Citez apoi un nud — spate — admirabil colorat, vibrant de viață, (desenul de asemenea). Expoziția se completează cu un important număr de aquarele și deseneuri. Această latură a artei d-rei Vavilyna e cu deosebire interesantă. D-sa sugerează, cu alb și negru nuduri, peisaje cari singure ar justifica frumoasa reputație a artistei.

Buletinul Imprimeriilor Statului

Ultimele două caete (Iunie—Septembrie, Decembrie — Decembrie 1938) ale Buletinului Imprimeriilor Statului continuă tradiția de artă inaugurată la apariția Plastică, arheologia, arta decorativă și populară, istoria, numismatica, grafica, literatura sunt reprezentate de cele mai alese competențe. Cronica plastică și a artelor grafice semnată de d. Henri Daniel constituie un deosebit de interesat kaleidoscop a tot ce a apărut ca afiș, coperte sau vignete. Cu deosebire interesant este articolul d-lui Eugen Ballan: „Impresionism grafic”. D-sa ne împărtășește observațiile d-sale asupra înfățișării literelor și spațiilor, analizând cu rafinament acest aspect al frumuseții cărții. D. Ballan ne relevă corespondența ce există între caracterul spiritual al operei și arabescul ce imprimă disciplina grafică unui text care explică într'un fel antipatiile sau simpatiile inspirate de unele tipărituri.

Reproducerile cu care sunt împodobite caetele sunt ca întotdeauna excelente ca execuție și cu foarte mult gust alese. Icoane primitive, reproduceri după desenele sau picturile artiștilor noștri, vignete, îmbogățesc aproape fiecare pagină a acestei excepționale publicațiuni.

Rugăciune

Leagănă-mă noapte târzie, s'adorm;
Oprește învărtitul monoton
— Cu degete jucăuse de cloroform —
Al roților gândului treaz
De lungi psalmuiri de amvon.

Făfăe-ți pânza de iaz
Și du-mă 'n adânc de cristal,
In hamacuri de val peste val.
Cădelnițează-mi vise pe obraz.

Suflă răcoare în pânze albe,
Picură rugi de mătăni în salbe.
In tactul somnului lin.
Fă-mi cruce pe pernă. Amin.

Coboară fitilul vremii tictac,
S'aud cum orăcaie stelele'n lac,
Cum pulberă și luna aurul sfânt,
Cum dorm copacii culcați pe pământ.

Stinge-mi scăpăratele stele ale genelor,
Ca în biserică mucul lumânărilor,
Pe rând, cu pași în covoare pitit,
Când slujba s'a isprăvit.

ANA LUCĂ

Cartea străină

Jean Giraudoux: „Pleins pouvoirs”

(„Gallimard” — Paris, 1939)

Spectacolul recentei solidarizări morale a națiunii franceze într'o forță disciplinată, în stare să reziste metodic, după toate regulile pânzei organizate a războiului, la pericolul unei invazii din afară este un fapt care a uimit sau derutat după împrejurări și persoane, dar nu mai puțin un fapt de constatare imparțială asupra căruia sunt de acord chiar și aceia despărțiți prin convingeri politice antagoniste. Un altul, nu mai puțin adânc de semnificație și de valoare morală este acea tresărire de conștiință a răspunderii care a zguduit sufletul poporului francez, găsindu-și răsunetul în expresia lui permanentă și cea mai autorizată, aceea pe care i-o modelează scriitorii și artiștii. În ajutorul unui războiu care ajunsese aproape să fie dorit, într'atâta parea de neînclaturat, și socotit chiar de cei mai cumpătați profesioniști ai prevestiriilor sinstre ca o încercare primejioasă nu numai pentru ființa națională și politică a Franței dar și pentru soarta civilizației legată de existența ei, unul din scriitorii cei mai reprezentativi pentru spiritul culturii franceze din veacul nostru și din totdeauna — un francez — publică în această țară un rechizitoriu de rară severitate împotriva statului politic și administrativ francez, rostit cu elocvența unei indignări clocotitoare de manie reținută și în tiparul unei proze impecabile, spunând tot răul ce putea fi spus de un cunoscător amănunțu al păcatelor și stărilor de rucrii denunțate.

Nu știu dacă, în astfel de împrejurări, un fapt asemănător s'ar putea produce în altă țară, dar cred că nu este o simplă întâmplare că s'a petrecut în Franța. Mai mult chiar, ei mi se pare a fi semnul unui echilibru suflător și al unei sănătăți morale nezdruincinate la poporul francez. A îngădui fără nici o restrângere critica cea mai severă adusă funcțiilor esențiale ale statului — politice și administrative — este însă o dovadă de perfectă înțelegere a raporturilor de sociabilitate și colaborare între autoritatea constituită și aceia pe care-i conduce și administrează. Înțelegere dovedită de amândouă părțile conștiente de răspunderile lor reciproce, încuviințate printr'un fel de legătură contractuală tacită — și care nu este cu puțință decât la popoarele cu o prăctică îndelungă a tradițiilor de civilizație și cultură. Ca, de altfel, și camaraderia care nu se poate lega, fără riscul căderii în vulgaritate, decât între oameni civilizați.

În această ambianță morală a societății franceze, apariția cărții „Pleins pouvoirs” a lui Giraudoux nu mai prezintă nimic paradoxal sau provocator; fizionomia ei se lămură odată cu valoarea de exemplu edificator pentru curajul patriotic și civic al autorului. Curaj nu numai în măsura în care răul este arătat în toată întinderea și gravitatea dar

și intrucât se afirmă că e remediabil, cu o argumentație atât de bogată și de convingătoare încât speranța într'o însănătoșire a organismului francez își pierde caracterul himeric de solicitare a unui miracol, apărând ca o îndreptățire logică și o firescă încoronare la capătul unor sforțări organizate. Cu alte cuvinte, „Pleins pouvoirs” este o carte a cărei amarăciune și indignare isvorăsc din miezul convingerii optimiste a autorului, că virtuțile și valorile permanente ale poporului și civilizației franceze pot fi actualizate — acum și oricând — pentru vindecarea racilelor trecătoare de care suferă țara sa.

Ca în toate statele cu regim democratic, în care participarea poporului la conducerea politică se face prin reprezentare parlamentară, colaborarea lui în Franța, la opera de guvernământ este iluzorie, iar răspunderea nulă. Legătura între corpul electoral francez și reprezentanții lui din Parlament fiind ca și inexistentă, Giraudoux se crede îndreptățit să deosebească între „o națiune generală franceză” lipsită de orice răspundere dar în stare să-și îndeplinească mai departe misiunea ei civilizatoare tradițională, și „o națiune politică franceză” specializată prin însăși exercitarea funcțiilor ei într'o Capitală ce se dezinteresează de nevoile adevărate ale țării pentru că le ignoră sau nu vrea să le cunoască. Separând în acest fel partea viciată de aceea sănătoasă a organismului francez, autorul „Deplinei puteri” fixează asupra „națiunii politice” răspunderea păcatului de a fi abătut „națiunea generală” dela îndeplinirea misiunii ei, falsificând expresia civilizației franceze și punând în primejdie chiar rațiunea ei de a fi. Esența și destinul acestei civilizații sunt indicate prin arătarea ei ca o „civilizație de poliție” care își are criteriul și măsura în om și în raporturile dintre oameni. Variațiunile, desvoltările și exemplele care ilustrează definiția lui Giraudoux acoperă paginile cele mai pline de miezul unei gândiri personale din „Pleins pouvoirs”, cele mai armonioase prin logica înlăturării lor și mai euforice în expresie. În ce măsură „civilizația de poliție” franceză este una de cultivare a raporturilor între oameni, de sociabilitate, reiese din rândurile următoare care-i conturează cu toată finețea și precizia dorite, intențiile: „Absența oricărei ambiții militare, a oricărei revendicări teritoriale, colaborarea unui pământ și a unui climat în general ferice, experiențele unei culturi îndelungate îl aduc pe cetățeanul francez la o anumită sociabilitate cu sine, o anume amicitie cu el însuși, o anume considerație pentru sine care nu se poate traduce decât prin eliminarea oricărei stânjeniri sociale și morale... În rezumat nu e atâta o teorie a libertății cât a fericirii umane și a fiabilității cu viața”. Dacă există vreo tendință imperialistă la poporul francez ea nu poate fi decât aceea a libertății — căreia prestigiul acestui popor și al civilizației ce reprezintă îi atribuie valoarea simbolică a unei devise, a unui steag de ralieră pentru luptă în vederea unor scopuri împărtășite. Misiunea Franței sau destinul ei, decurge din situația ei specială în mijlocul celorlalte popoare conlocuitoare în Europa și în lume, de a nu putea trece neobservată, răscolind nepăsări și provocând la reacții și luări de atitudine. Este în natura însăși a spiritului francez de a fi provocator, de-a nu putea beneficia de acea neutralitate care permite altor popoare să-și urmărească ceea ce cred că este misiunea lor proprie, fără să atragă atenția binevoitoare sau oricum altfel a celorlalți, dar și fără să se intereseze de ceea ce se petrece dincolo de hotarele țării lor. „Chiar existența noastră — scrie Giraudoux — e provocare, prin sfidarea pe care-o asvirile existențelor frământate și aspre ale altor popoare”.

dar în împrejurările politice actuale și

în mijlocul societății europene, spectacolul acelei „civilizație de poliție” pe care-l înfățișează Franța, cu prestigiul exemplarității unice, apare ca un lux, primejdiu pentru că e jinduit de toți acei cărora nu le este îngăduit. De toți aceia cari participând la o civilizație de mărție și de orgoliu nu se pot liberă din frământarea dramatică în care-i menține disproporția între sfărțarea lor de a trăi, cu puterile insului omenesc.

Acesta e destinul Franței: „Națiune de primul ordin, ea este un simbol. Are forța lui. În domeniul ideilor și al ierarhiilor ideologice ea se luptă cu egalele ei. Națiune de al doilea ordin ea nu mai este decât o ațătoare, căutând să dezerteze dela acea îndatorire a națiunilor ce pare că nu poate fi exercitată decât prin constrângerea și aservirea cetățenilor. Iată problema. Din ziua în care Franța ajunge o națiune de al doilea ordin, ea este pierdută”. Primejdia care amenință Franța să-și piardă, odată cu forța materială, și prestigiul ei spiritual, ajungând astfel prada celor mai puternici, este împătrită. Ea este pricinuită și tot mai mult accentuată prin împuținarea rasei franceze, prin decăderea geniului urbanistic, prin sleirea imaginației creatoare care face ca în domeniul lucrărilor publice și al arhitecturii monumentale Franța modernă să nu își aibă încă expresia proprie, așa cum o au Germania sau Italia și însfârșit prin săbirea moralului, a onestității și conștiinței naționale franceze. Criza pe care o străbate Franța nu se datorește situației internaționale, ea este de natură internă. De aceea și măsurile de combatere ei trebuie să fie de ordin intern, adică să se inspire dela o doctrină rasială a cărei aplicare să aducă repopularea Franței, dela o doctrină a urbanismului, a lucrărilor publice și a onestității naționale. Nimic nu este pierdut, răul este încă remediabil câtă vreme în conștiința unui popor nu s'a produs încă dezagregarea morală care l-ar putea despărți de conducătorii lui spirituali din trecut, în așa măsură încât să nu-i mai recunoască dacă s'ar afla în mijlocul lui. Solidaritatea franceză este, în acest înțeles, neștirbită: niciunul din marile spirite pe care le-a produs Franța n'ar putea fi împiedicat astăzi, să trăiască și să se exprime liber în țara lui. „Deplinele puteri” pe care Giraudoux le cere pentru „națiunea generală franceză” sunt acelea de a-și exercita liber facultățile imaginației creatoare în toate domeniile unde rutina trebuie depășită, fiind dăunătoare. Citându-l pe Richelieu, Giraudoux actualizează îndemnul acestuia de a se face totul, chiar imposibilul, ope a păstra Franței sufletul ei epic, afirmând că epopeea Franței moderne este instalarea ei ca stăpână necontestată la ea acasă și în lume.

MIHAI NICULESCU

Elena Vavilyna: „Portret”

Elena Vavilyna: „Stradă, Paris”

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

„SUITA SĂTEASCĂ”

de George Enescu

În concertele de rară sărbătorire a muzicii, pe care maestrul Enescu le dirijează la „Filarmonica”, a fost pentru prima dată cântată recenta sa compoziție simfonică, „Suita sătească”.

Pentru cine sunt cunoscute, pe deoparte, greutățile și piedicile multiple pe care le așează în calea analizei imediate o primă audiere importantă în genere, pe de altă parte complexul și adâncimile covârșitoare ale personalității componistice ale lui George Enescu, o încercare de descriere și evocare a unei ample lucrări a maestrului, după o unică ascultare a ei, nu poate fi privită decât ca o simplă schiță a unor impresii, sfioasă prefață la comentarii viitoare.

Încă dela primele sale pagini compozitoresti, scrie la vârsta când marea majoritate a celor mai dotați muzicieni abia își dobuesc elementele constructive și vocabularul, George Enescu își stăpânea arta cu ample puteri și umitoare maturitate. Clădea în proporții vaste și de clasică armonie, avea viziunea și respirația frazei largi și generoase, simțul identificării cu natura fiecăruia din glaurile instrumentelor în chip infailibil.

Concenția formei muzicale, tehnica scrierii, noblețea și forța expresiei, îi erau, de atunci, acelea ale unui mare creator. Artistul dăruit cu cel mai mare belșug imaginabil, facultățile muzicale cele mai minunate, se întâlniseră încă din acea vreme, pentru a sălășui neconștient laolaltă, cu o prematură dar uriașă știință muzicală. Geniul era constituit.

Cu fiecare nouă compoziție, George Enescu aducea neamului său o nouă glorie iar muzicii o nouă comoară. Rapsodii, sonate pentru vioară și pian, melodii, octetul, simfonia în mi bemol, simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră, suita pentru orchestră, suita pentru pian, revarsă toate talazuri neîntrerupte de muzică, împlinesc cu profuziune caracteristică lui George Enescu, înalte idealuri din cugetul muzical al tânărului urias.

Deși rămânând veșnic ei însuși, George Enescu își multiplică, fără încetare, formele de elocuiune, găsește aspecte cu desăvârșire noi creațiilor ce urmează celor citate.

Fiecare nouă lucrare este o nouă lume.

Sonata III pentru vioară și pian, sonata pentru pian, „Oedipe”, sonatele pentru pian (II și III) sau violoncel, arată fiecare în parte că maestrul are o înfinitate de mijloace pentru a găsi expresie concretizantă unei gândiri muzicale nesecate. De aceea, fiecare nouă lucrare, i-a fost așteptată cu încordarea care întâmpină întotdeauna evenimentele bogate în elemente proprii, în substanță nouă, în înfățișări neîntâlnite încă.

„Suita sătească” este caracterizată prin seva populară autentică în care este scaldată întreaga inspirație care a dictat-o. Atmosfera românească se infiripă cald și pătrunzător. Tablourile sunt zugrăvite cu o intuire a coloritului care respinge ideea oricărei apropieri de valori cunoscute, pentru a-și găsi expresie vitală absolut a parte. Orchestra capătă grai reînnoit, reîmprospătat, din care evocarea emană în icoane neîntâlnite încă.

Timbrele instrumentale imaginate pentru această suită sunt adesea extraordinare inovări, în care inventivitatea sonoră și cunoașterea nelimitată a posibilităților de combinare orchestrală se asociază integral.

Sub imboldul însuși al maestrului Enescu, orchestra „Filarmonica” a putut să-și intensifice forțele de realizare într'o măsură menită să exprime „Suita sătească” în plinul frumuseții ei.

Peisagii, adieri de poezie, stărniri de ritmuri și accente, joc de unduioase meloape, cursul mălădiu și înflorit al inspirației făuritoare de muzică, mereu prezentă, și-au găsit întregul farmec în execuția „Filarmonice” de zile mari, Filarmonice conduse de George Enescu.

Un om caută mântuire...

(Fragment din romanul cu același titlu)

de OCTAV ȘULUȚIU

Mergeau pe aleile întunecoase învățându-se pe mereu aceleași cărări, pe sub aceiași arbori, pe lângă tot aceleași bănci. Parcul orășelului era pe mărimea lui și a locuitorilor. Două alei mari în cruce și alte trei mai mici, câteva ronduri în care vara erau flori, un chișc pentru muzică și bănci pretutindeni, arbori modești desenând marginea aleilor și câteva boschete unde suspinau scara servitoarele și soldații. Ziua plouase. Acum când stelele ciupeau pudrerie întunericul pălpâind a moarte, nisipul și pietrișul scârțâiau ud sub tălpile celor doi prieteni care se plimbau după cină, măsurând de zeci de ori lungimea aleilor. Leontin vorbea:

— Lumea este posedată de rău. Andron ridică întunericul cu umerii și tăcerea:

— Unii văd numai binele, alții numai răul. Adevărul este la mijloc...

Leontin scutură din cap, năvălă.

— Nu! N'ai dreptate! Lumea este opera celui Atotputernic, a celui Atoatebucător. Ea nu poate fi decât bună. Dar pe dedesubt și pe dinăuntru, ca un vierme mărlu, o roade răul. Răul e un cancer care se năzdește în corpul lumii neputincioase. Satana caută să corupă opera desăvârșită a lui Dumnezeu, iar omul îl ajută. Satana se strecoară ca un duh puturos și insuportabil în sânul Creației, și-și lasă acolo germele Răului care încolțește, crește, se dezvoltă...

— Ești un romantic Leontin, îi zise Andron, luându-l de braț. Ceace spui tu e frumos, dar nu cred în această teorie nici cu rațiunea, nici cu sufletul.

Un moment nu-i însoți decât tăcerea și scârțâitul pietrișului stropșit de pantofi. Apoi Leontin întrebă:

— Dar tu, ce crezi?

— Eu cred că lumea este un amestec de bine și de rău. Nimic n'a fost bun sau rău dela început, ci a fost existență. Iar existența are două elemente: binele și răul. Ele se găsesc amestecate și contopite și de nedespărțit. Tu nu vezi că orice lucru își are partea lui bună și pe cea rea: cu un cuțit poți tăia și pâinea și lemnul pentru a-i da o formă mai frumoasă, dar cu el poți și ucizi! Cu un sentiment al tău dai viață unui om dar ucizi pe altul. Când iubești o femeie, faci o faptă bună pentru tine și pentru ea, dar fapta ta are și un răsunet rău în durerea pe care o provoci în toate femeile pe care nu le iubești dar ele te iubesc, în invidia pe care o provoci în altele chiar când ele nu te iubesc, sau în durerea bărbatului care a iubit și el pe femeia ta care însă nu l-a iubit. Fiecare medalie își are și o două față. Răul este reversul inseparabil al Bineului. Și aici e tragedia sufletului omenesc...

Un minut tăcerea s'a răscuit în jurul lor în cercuri largi ca apa care se cutăză pe urma pietrii date la fund. Apoi Leontin vorbi însuflețit și vibrând:

— Nu Andron, nu-i adevărat! În aparență s'ar putea crede că amândoi credem în același lucru, căci și tu crezi ca și mine în existența Răului și a Bineului, în dualismul moral al existenței. Și totuși tu te înșeli. În credința ta Răul și Binele sunt prieteni și inseparabili. În credința ta Binele și Răul sunt două fețe ale aceleiași realități. În credința ta Binele și Răul sunt gemenii unei fatalități inexorabile și scăparea din ghiarele Răului este imposibilă. Eu cred altceva.

Andron dădu din cap că știe perfect ce crede celălalt, dar nu-l intrerupse.

— Eu cred, Androanc, că Binele și Răul sunt dușmani ireductibili. Răul se însinuează și la fețe felurite spre a răpune Binele. Dar Binele și Răul sunt două realități separabile din însăși originea lor. Unul e opera lui Dumnezeu și celălalt opera Diavolului! În sfârșit, cred că poți scăpa din ghiarele Răului prin luptă și prin credință. Răul poate fi învins și distrus! Omul se poate mântui de Rău prin harul Celui de sus, prin credința în puterile Bineului! Cred! Cred în aceasta cum cred în existența mea!

Vocea lui Leontin devenise din ce în ce mai aspră și mai convinsă. Tonul se ridicase și ajunsese la strigăt. Andron mai avea multe de spus, vroia să-l arate că în sens absolut binele și răul sunt tot una, că numai pentru om ele sunt separate, că în definitiv mintea omului le-a scotocit astfel, dar știa că nu e bine să-l contrazică în astfel de împrejurări. Tăcu și merseră mai departe, mult timp, până ce Andron crezu că Leontin s'a domolit. Atunci, cu glas scăzut, îi spuse:

— Se poate să ai dreptate! Noi suntem doi oameni, doi prieteni și două credințe deosebite. Tu crezi într'un fel, eu într'altul. S'ar putea să ai dreptate tu; s'ar putea să am eu. Adevărul nu-l putem ști. El e deasupra amândorura!

Leontin se opri și, privindu-l în fundul ochilor pe care-i vedea sticlind sub lampă slabă, îi spuse energic:

— Nu! Adevărul este cu mine. Căci adevărul este numai acolo unde este credința!

Andron vru să-i replice că și el are o credință și că nu se poate ști care din două e cea adevărată, dar se opri la timp, văzând eroarea judecății sale; de fapt credința lui nu era o credință de vreme ce el însuși și-o pune la îndoială, așa cum o pune pe aceea a lui Leontin, care nu s'îndoia de a sa. Adevărul era că credința lui era scepticismul, adică

punerea la îndoială a oricărei credințe. Leontin avea dreptate: adevărul e, pentru fiecare, acolo unde e credința lui. Acesta e adevărul omenesc. Celălalt, adevărul absolut, nu ne poate interesa căci pe el nu-l ating, nici posedă, oamenii.

Umblau acum iarăși. Leontin continua, cu o voce în care parcă lacrimile se cristalizau în formă de sunete.

— Lumea e nenorocită. Fiecare om e un nefericit. În fiecare se dă lupta dintre Bine și Rău și în fiecare această luptă e hotărâtoare. Cu fiecare luptă se pune în balanță forța lui Dumnezeu și forța Satanei. Până la urmă trebuie să învingă Dumnezeu, cu harul lui creșc. Omul e tragic și nenorocit pentru că în lupta asta el nu-i decât un câmp neputincios pe care se dezlănțue forțe superioare și nevăzute... Sunt însă și oameni care participă activ la luptă. În ei con-

știința stă trează și cugetul drept. Ei luptă și ca oameni și ca unși ai lui Dumnezeu, împotriva drăceștilor forțe ale Răului. Acei oameni sunt adevărații purtători ai Bineului și ai Mântuirii sufleteste. Ei răscumpără cu forța lor păcatele întregii omeniri. Aceia sunt sfinții și eroii necunoscuți, și nebiruții, ai sufletului. Câți sfinți sunt și azi, pe care nu-i putem apropia și ști? Puțini desigur, dar sunt încă, ascunși în mănăstiri și uneori nici acolo, ci doar în sufletul lor curat, în sine lor. Poate că trec uneori pe stradă și-i lovim cu cotul și nu-i putem afla! Cum am putea ști noi ce fapte mărețe se petrec în singurătatea sufletestească a slăntului?!

Conștiința lui Andron, fără să poată să le aprobe, se simțea bine totuși lângă vorbele arzătoare de convingere ale lui Leontin.

— Lumea e dureroasă și sfâșiată de puterile Răului. Un criminal, care este intruparea Răului în chip absolut, nu e decât un nenorocit, un posedat al unor puteri împotriva cărora el n'are destulă putere proprie ca să lupte. Ar trebui ajutat acel om, susținut ca să nu cadă mereu mai jos, să nu-și piardă cu desăvârșire sufletul lui. Da, dar cum?... sfârși Leontin cu descurajare.

Mai umblară încă prin tăcere ca înătorii prin apa unui acuarium imens. Tot Leontin continuă:

— Omul trebuie mântuit de rău. Trebuie ajutat să se mântuiască. Dar cum? Aici e cea mai grozavă întrebare! Lumea întreagă are nevoie de mântuire și de ajutor. Cum să i le dai?! Ar trebui o jertfă uriașă, o faptă copleșitoare, strivitoare, o faptă de Christos... Da, de Christos! Christos și-a luat asupra lui sarcina de a mântui lumea de păcat și a făcut-o. Dar el a fost Fiul lui Dumnezeu și niciun om nu poate face ce a făcut el și cât a făcut el! Fiecare om la rândul său trebuie să se mântuiască în Christos și prin comuniunea sufletestească în Christos! Și cum s'o facă omul, el cel mic, el cel slab, el pe care harul divin îl zdrobește, îl strivește mai mult decât să-l înalțe! Cum s'o facă, de vreme ce Satana stă la pândă și lucrează, combătând forțele Bineului? Oamenii trebuie ajutați, fiecare om trebuie ajutat în parte sa se mântuiască. Noi putem asista pe un om într'o nenorocire materială a lui, atunci când îl băntue un rău fizic, de ce nu l'am putea asista când îl roade un rău sufletesc? Pe un bolnav îl salvezi cu leacuri materiale, pe un rănit îl pansezi, pe un flămând îl ospătezi și unui însetat îi dai de băut. Nu se poate să ajuti și pe un suflet care se sbate în ghiarele răului?

— Pe un bolnav îl vindecăm... Câți mor și nu poți fi lecuit! Pe un flămând îl ospătezi!... Câți mor totuși de foame!...

— Da, dar oamenii luptă contra boalelor și până la urmă le înving. De ce să nu facem o sforțare să găsim și leacul sufletului?! Câți bolnavi cu sufletul se pierd lângă noi, între noi, și noi nu facem niciun efort ca să le ajutăm cu ceva!

— Dar pentru suflet oamenii au Biserica, Leontin!

— Da, însă numai pentru cei ce cred și o frecventează. Dar sunt mii și mii pe care Biserica nu-i ajunge fiindcă ei fug de ea. Trebuie să-i mântuim și pe aceia care nu vor. Să-i mântuim pe om împotriva voinței lui!

— Nimeni nu se poate mântui fără voința sa!

Tăcură iar un timp și Andron reluă: — Leontin, cana și-a murit un frate, o mamă sau o femeie iubită, cine-ți poate ajuta, cine poate simți măcar durerea ta, cine poate comunica cu tine, cine-ți poate fi de vreun folos? Sufle-

tele sunt impermeabile și niciunul nu s'a putut contopi cu al altuia încă.

— Nu! răni Leontin și Andron se sperie de câtă energie de credință era în glasul lui. Nu! Nu-i adevărat! Sufletele se pot îmbrățișa și se pot strânge, sufletele se pătrund și se topesc unul într'altul ca și trupurile. Există un extaz al sufletelor în iubirea lor cea mai mare, când două suflete fac unul, există și o iubire mistică, atunci când sufletul sfântului cuprinde în el toate sufletele omenesti! Nu-i adevărat că nu putem simți durerea semenilor noștri. Cum s'ar putea să nu simțim un fapt sufletesc, când simțim chiar durerea fizică a altuia! N'ai observat că atunci când privești o rană sau o schilodire a cuiva te doare și pe tine și încă tocmai acolo unde este izvorul vieții omenesti chiar?! Atunci cum n'am putea simți sufletește durerea altuia?! Adevărul

Leontin ricana.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

O nouă tăcere lungă, ritmată doar de ascuțitul scârțâit al pietrișului, urmă, apoi Andron care admirase înflăcărea lui Leontin, lăsă să cadă vorba lui ușor suspinată:

— Pentru aceasta însă ar trebui să fim sfinți!

Și Leontin clătînind din cap oftă adânc:

— Așa este, ar trebui să devenim sfinți!

Andron care nu prea iubea solemnitatea, răsă puțin și încercă să întoarcă lucrurile în ironie:

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotență. Ridescu? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

— Ești nedrept, Leontin.

— Nu, nu! Te rog să mă slăbești cu acest raționalist al burții. Imi pare rău dragă Andron că l'ai adus în discuție, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator și extatic). Câți pentru mine noaptea asta este solemnă, măreață! (Vorbea ca într'un vis). Iți sunt recunoscător că ai luat parte la revelația mea. În noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Iși reveni și vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat: odată, în tren, și-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu și Popa Neagu, care erai acolo, m'ai contrazis, invitându-mă să înțeleg mai întâi și să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuție, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea și mai ales la criminal și am ajuns să-l înțeleg! Acum știu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale hăului! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuție, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de bielele scuipate asupra-i de Satana! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebuie închis, executat, izolat, nu știu și nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufletește, omeneste, dumnezeeste, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar: ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului! Nu știu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu și societate, dar știu că sufletul fiecărui om trebuie să se ducă înaintea Creatorului său curat! Trebuie luat om cu om, suflet de suflet și spălat, curățit, mântuit. Nu ești criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine știe ce satisfacție, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăcești. Trebuie să te smulg de acolo... Dar cum?.. Dar cum?!

— Dacă te-ai auzi acum Ridescu, știu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea!

— Ah! Ridescu! Un imbecil! Păcat de toată inteligența lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raționalism nu poate scuza lipsa de omenie! Omul trebuie să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai rațiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât și un om lipsit de orice urmă de rațiune. Câci ce valoare are rațiunea nesustinută de suflet? Un imbecil, repet. Oamenii foarte inteligenți pot fi imbecili și asta nu mi se pare o contradicție. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligență numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufletește, lipsit de orice parte din el, înafară de voință. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impoten

Mafteiu Timoteiu

(Urmare din pag. 3-a)

Pădurea — cenușie și albă; rareori câte-un brad al cărui vârf părea un ciudat bobou verzui pe fruntea netedă a cerului. Mafteiu îl străne puternic de mijloc pe Trifon și răsuflarea aprinsă a acestuia se transformase într'un găfâit dureros. Sforțându-se de-i plesneau vinele dela tâmplele transpirate, îl ridică în aer și, cu un icnet, îl trânti de lemne. Se n'tinse o tăcere cumplită.

Mafteiu își șterse fruntea, căci sudoarea îi intra în ochi, orbindu-l. Apoi, se-apropie de Trifon, care zăcea cu ceafa n'zăpadă, și-l cercetă la brâu. Uimit, constată că fostul său prieten n'avea nici o armă asupra lui. „Va-să-zică n'avea venit cu gândul să mă omore pe la spate...” — și, obosit, se sprijini de sanie, așteptând ca Trifon să se trezească, pentru a relua lupta. Flăcăul își aprinse o țigară. Trecu vre-un sfert de ceas — Mafteiu isprăvise de fumât țigara, — însă cel doborât nu se mișcă. „Va trebui să-i frec cu omăt fata...” — și se-apropie iarăși de Trifon. Când văzu că zăpada începe să se n'roșească de sânge, se-opri cu o sfârșeală în suflet. Totuși, își invinse slăbiciunea și, apucându-l de chimir pe Trifon, îl ridică și-l îndesă în așa fel de lemne, ca acela să se poată ține pe picioare.

Băietanul își deschise ochii. — Apără-te! — îi spuse Mafteiu. — Nu... nu mai e nevoie... Mor. Nehotărît, Mafteiu își coborî mâinile. „Așa dar s'a terminat...” — și și aprinse o altă țigară; sângele din rana lui Trifon se prelungea ușor pe-o tâmplă, unde se'nchega; Mafteiu nu mai putu răbda tăcerea și-l întrebă: — Nu vrei să fumezi?

Rănitul făcu un semn afirmativ din cap; Mafteiu aprinse o țigară și i-o dădu. Trifon o duse cu mare greu la buze și trase lacom câteva fumuri; apoi, țigara căzu în zăpadă și se stinse.

— Te doare tare? — Aproape deloc. — Așa... Mafteiu încercă să pară indiferent; făcându-și de lucru, își ridică ochii la ceruri, cu un căpăstru, care lunecase din sanie, dar, în curând, simți că o lacrimă îi curge pe față și veni la Trifon. — Iartă-mă, frate! — și, îmbrățișându-l, îl sărută.

N'am de ce să te iert, Mafteiu, căci lupta a fost dreaptă. Ne-am bătut deschis, ca doi voinici.

Sprijinindu-și fruntea de umărul lui Mafteiu, Trifon îl rugă: — Așază-mă jos, căci picioarele parcă mi's de ceară. Ajută-mi să mor. Mafteiu îl lungi pe zăpadă și ngenunchie lângă dânsul.

— Lasă! — îl întrerupse Trifon. — Să nu mai vorbim de-acestea. Îți dau sărutul de împăcare. Mi se pare că vin nouri, frate Mafteiu.

Când flăcăul lăsă din brațe capul lui Trifon, acesta era acuma mort. Ochiul îi sticleau și fruntea se făcuse luminoasă, ca și cum soarele ar fi bătut numai pe ea. Ridicându-se, Mafteiu isprăvi repede cu'nărcatul lemnelor și trecu lanțul peste'nărcătură, așa că putea să pornească spre casă. Totuși, încă nu dădu bicuș cailor, ci se întoarse la mort și căzu în genunchi; înălță ușor capul lui Trifon; ceafa acestuia, deși căzuse în zăpadă, mai era caldă; rana din creștet, mare cât pumnul, era acoperită cu păr; Mafteiu îi mângâie fruntea și, plecându-se asupra lui, îl sărută cu sărutul morților. Apoi, luă o lodbă și-o potrivii astfel lângă băietan, încât oricine ar fi putut crede că ea a lunecat din mormanul de lemne din apropierea lui, ucigându-l.

— Dumnezeu să ne ierte pe-amândoi, Trifoane! — rosti băietanul. Indemnând caii, scoase din vâgăună sania și, așezându-se peste'nărcătură, porni în goană către sat.

La ieșirea din pădure, îl văzu de departe pe forestierul acesta și făcea semne să oprească și flăcăul se conformă. Forestierul veni până la drum; pe spate, purta hoitul unei vulpi și Mafteiu recunoscu în ea animalul pe care-l văzuse dispărând în tufisuri.

— Un băietan întreba de dumneata. Spunea că l-a trimis stăpână-sa să-ți ajute la încărcat și l-am îndrumat către vâgăună. Nu v'ăți întâlnit? Mafteiu ticluise din timp o întregă poveste, care să explice verosimil moartea lui Trifon, așa că întrebarea forestierului nu-l surprinsese nepregătit.

Alcătuindu-și o față disperată, spuse: — Ba da! Vai, domnule ferșter! S'a întâmplat o nenorocire cumplită. Prietenul meu tocmai îmi ajuta să leg lanțul peste sanie și, deodată, o lodbă a lunecat din grămada de-alături și i-a zdrobit capul.

Incremenit, forestierul uită să mai tragă din țigară; revenindu-și întrebă cu voce stinsă: — A murit?

— Da. L-am lăsat acolo, ca să-l vadă jandarmii.

— Așa trebuie. Bine-ai făcut. Mă duc într'acolo, să nu dea vreo sălbătăciune peste el, că lupii 's tare lacomi iarna asta. Bietu' creștin... Ceasu' cel rău! Nimeni nu-i poate sta împotriva! — Da, ceasu' cel rău...

— Moartea vine așa, deodată. N'asteaptă s'o chemi... — și răsă să-și facă o brumă de curaj pentru ceace-l aștepta acolo, în vâgăună. — Apoi... no-

roc bun! — și forestierul o luă printre fagii acoperiți cu omăt.

Ajungând acasă, Mafteiu se duse laadrepul la Zanchira, care pregătea în bucatărie fierțura ce-amiază.

— Tu, Trifon s'a furișat după mine și-a vrut să mă ucidă. N'am avut încotro și i-am crăpat cu o lodbă capul. Bagă bine de seamă, femeie, că au să vie jandarmii pe-aici, ca să n'trebe una și alta. Să le spui că tu, crezând că n'oi putea dovedi repede cu'nărcatul, l-ai trimis după mine, să-mi ajute.

Zanchira nu-și pierdu cumpătul, ci întrebă calm:

— Dece-a vrut să te-omore Trifon? Glasul femeii sunase ciudat ca o oglindă care se sparge. Afară, în ogradă, Varvara îndemna o vacă, iar Veronia lălia cât o ținea gura. În odaie, însă, totul era altfel — o liniște mornică, urită, cum e liniștea de lângă un mort. — Credea că...

Mafteiu se-opri incurcat, căci nu știa

ce să răspundă; infuriindu-se, strigă: — Ci nu mă mai întreba! Ce-ți pasă? Zanchira îl privi rece, cu o lumină de oțel în ochi, și ripostă:

— Ascultă, măi băiete... Să nu strigi așa la mine! Cu banii mei pot găsi și zece flăcăi ca tine, cari să-mi ție de urit noaptea, m'ai înțeles? — și, apoi, adause cu mai puțină asprim: — Înă, fiindcă nu vrei, iată că nici tu te-oi întreba de-ce-a vrut să te ucidă Trifon. Acuma, du-te la jandarmi și spune-le povestea ta. Numai să nu spui vreo prostie!

Înainte de-a merge la jandarmierie, Mafteiu se-abătu pe grajd, unde Varvara adăpa caii, și-i aduse la cunoștință moartea lui Trifon.

Fata îngălbeni. — Mafteiu! Tu l-ai omorât, Mafteiu... — și se sprijini de halău. Dânsul îi spuse apăsător: — Nu vorbi prostii! Trifon și cu mine

am fost ca frații. Cum să-l fi omorât? Ai înebunit? Nu cumva ai de gând să spui astfel de prostii și jandarmilor când or veni să n'trebe pe-aici?

Fata începu să plângă și n'ngăimă printre lacrimi: — Să n'ai nici o grijă! Dacă l-ai ucis tu, va avea Dumnezeu grijă să te pedepsească.

Mafteiu dădu din umeri și trânti ușa grajdului după sine.

Veronia, care-ascultase răcută, veni la Varvara și-i șopti:

— Să știi că Mafteiu l-a ucis! Cu toate acestea, faci bine că nu vrei să l'invinuești de moartea lui Trifon. Pe fratele tău nu-l mai poate învia nimeni și nu trebuie să știe toată lumea că ta-tăl copilului pe care-l porți în tine e un ucigaș de rând.

După înmormântare, jandarmii mai veniră odată la Zanchira. După cercetări sumare, ei ajunseră la concluzia că moartea lui Trifon se datorește într'adevăr unui accident și comunicară femeii acest lucru. Atât ea, cât și Mafteiu, răsuflară ușurați.

Jandarmii retrăgându-se, Zanchira spuse: — Numai să nu mă omori și pe mine așa, într'o bună zi.

Mafteiu răsă silit și-o străne de mijloc; dânsul nu observă că femeia se uită ciudat la mâinile lui și că ea se'nfioară, ca apoi, să-i strângă deasemenea mijlocul svelt și totuși, puternic.

Zanchira nu mai făcu niciodată aluzie la crima lui Mafteiu și acesta n'avu nici o mustrare de conștiință. Pe Varvara o evita și mai mult. Apoi, începu s'o evite și pe Veronia, căci fata îl privea batjocoritor de câte ori da de dânsul; ochii ei parcă spuneau: — „Hei! Eu știu totul!”

O sălbatecă poftă de muncă îl cuprinsese pe Mafteiu. Nu mai avea astămpăr și-abia aștepta să vină primăvara, ca să poată ieși cu plugul. Pământurile lui Gora erau acuma ca și ale sale. Deocamdată se-ocupa cu treburile gospodăriei, alegând semințele, aerisind hambarele sau supraveghind cămărilor. Pe la mijlocul lui Ianuarie, plecă la Cernăuți și cumpără o mulțime de mărfuri pentru cărciumă; astfel, creie noi venituri, căci oamenii veneau tot mai des pe la localul în care se găseau acuma atâtea și-atâtea bunătăți din cele mai alese. Ca să aducă lume cât mai multă la cărciumă, Mafteiu ceru și obținut de la jandarmi permisiunea să angajeze în fiecare Duminecă și sârbătoare de frupt lăutari pentru petreceri cu dans.

Zanchira aprecia hărnicia lui Mafteiu și în curând dragostea femeii se uni cu o admirație din cele mai vii pentru concubinul cu mână teritică la lucru.

Noptile, flăcăul dormea somn bun și liniștit lângă Zanchira. De Trifon, abia dacă-și amintea câteodată.

În locul lui, luase alt hargat. Mai târziu, trebui să angajeze și lucrători cu ziua, căci nu prididea singur cu treburile. Varvara se ofilea, însă frumusețea ei nu scădea; dimpotrivă, paliditatea feței o făcea și mai gingașă. Când Zanchira observă, în cele din urmă, că servitoarea e însărcinată, nu spuse nimic. Ghicea că Mafteiu nu se mai ocupă de Varvara și lucrul acesta o măguli indeajuns ca să-i ierte buclucul.

Până în primăvară Mafteiu nu-și văzu capul de lucru. Antrenată, Zanchira îl seconda din răputeri. Numai Varvara gogea. Veronia îi vorbea mereu de Trifon și simțea o sălbatică plăcere în a-i sgândări rana.

Primăvara veni de timpuriu ca în nealți ani. Omătul se topea văzând cu ochii și suvoalele gâlgăiau vesele pe uliți. Răchitele inverziră mai curând ca n'primăverile trecute. În Martie, era acum o vreme ca'n Aprilie.

Mafteiu ieși cu Vasile, noul hargat al Zanchirei, la arat; ca să nu piardă prea mult timp, cumpără încă un plug și termină primul în sat cu însământarea. Seara, când se'nțorcea rupt de oboseală acasă, îl aștepta o masă bogată, pe care-o infuleca grăbit, cu poftă, și, apoi, se tolănea pe pat, căci, de altfel, ar fi adormit de-a'n picioarele.

Intr'o seară de Duminecă, Vasile — hargatul cel nou — o prinse în șură pe Veronia. Fata se sbătu cât se sbătu, însă — înebunită de primăvara care plesnea mugurii pomilor — se dădu moale în brațele băietanului.

— Dacă m'ai lăsat grea, îți scot ochii! — îl amenința ea.

Nehotărîre

(Urmare din pag. 5-a)

Voia să-i scrie ca și când i-ar fi dorit zămbetului. Nu avea nimic să-i spună, tot așa cum, dacă se gândea la ea, n'o vedea decât zămbind, pe o alea retrasă din Cismigiu. Nimic mai mult.

Pe urmă, peste un răstimp de o săptămână, brusc, nu s'a mai gândit la ea. Și a uitat-o din nou.

Se împlineau șase luni de când n'o mai văzuse pe Ema și de când se chinuia să-i uite trupul; și să-și uite visurile de altădată, ca și gândurile de ceas rău ce-i canoniseră zilele și nopțile de după despărțire. O uitase? Nu se întreba; pentru că îl era, poate, teamă. În orice caz, credea, cu toată puterea voinței sale, că a uitat-o, că n'o mai iubeste și că, dacă ar fi s'o întâlnească, ar saluta-o, în trecut, fără nici o bătaie de inimă sau împurpurare a obrajiilor. Era, după expresia lui cinică, „în convalescență”. Glumea și poate că, totuși, era mult adevăr în ceace spunea; pentru că, bolnav, fusese cu adevărat. Își dăduse seama de lucru; acesta, întors la București, după cele două luni de vacanță, când văzuse că, într'adevăr, pașii în viața de toate zilele îi sunt încă șovăitori, că gândurile îi sunt trândave și sfioase și că ochii nu și-au recăpătat lucirea aceea, care îl făcea, altădată, să și-l privească, zămbindu-i, în oglindă și să le vadă lumina pe obrajiile femeilor întâlnite și cu ale căror priviri își încrusta privirile. Era totuși, în el, ceva trist, ceva greu, ceva pustiu cu ecouri prea mari.

Și nu-i trecuse, totuși, niciodată încă prin minte gândul că golu se cere împlini. Dimpotrivă; era hotărît să nu mai iubească; ca un copil supărat din joacă și cu ochii încă umezi la față hotărât: „Nu mă mai joc!”

Septembrie își despletia sălcile sub primele ploi de toamnă, când a zărit-o, prin mulțime, pe Puica așturi de o studentă pe care o cunoștea și el și cu care era chiar destul de intim.

O chemase, peste două ore, la telefon, s'o întrebe, printre fraze goale „de bun găsit”, cu cine se plimba când o zărise pe stradă și când își adusese aminte de existența ei. Aflase: o studentă la Academia de Arte Frumoase, pictoriță, fată drăguță, întâlnită întâmplător; cum o chiamă?... I se pare că Raicu. Știa destul.

Îi aflase, apoi, adresa, printr'o stratagemă,

de-a secretariatul școlii. Și mai aflase și taina ochilor ei adânci și pătrunzătorii pictoriță.

Și când, a doua zi, în amurg, împinse poarta grădii cu gutul în parg și i se ridicase, pe potecă, din hamacul leneș, Mircea simțise, privind-o cu zămbetul lui larg, cum i se umple pieptul de bătaia aproape uitată a inimii, înaintea îmbujorării peste fire care cuprinsese obrajii feței când i-a întins mâinile în întâmpinare și când i-a ocolit privirea lui caldă.

Nu l-a întrebât nimic. Se vedea și era, doar, firesc să se găsească unul pe celălalt, dacă întâmplarea nu-l mai făcea să se întâlnească.

În noaptea aceea, a visat-o pentru prima oară. Și tot ca prima oară când o întâlnise, își zămbiseră, în vis, și nu-și spusese nimic. A căutat-o, din nou, peste două zile, s'o vadă și s'o asculte. Vorbea puțin, dar avea în glas un tremur, ca și în mâini, când o privea. Și-i plăcea s'o asculte și s'o privească, să-i pronunțe numele și s'o simtă lângă el.

Și-atunci, în seara când s'au despărțit pentru a doua oară de când o regăsisse, și-a dat seama, cu o bucurie chinuitoare și neînfrănată, că golu și pustul din el se cer împliniți și că pe Puica „trebuie” s'o iubească. Era în gândurile lui pentru Puica un „vreau” atât de puternic și de apăsător, încât hotărârea îi apăruse mai mult decât ciudată; aproape fără sens: „voiu” să iubească; se cerea avântat din nou spre visuri și spre zorile dragostei. Își dăduse seama, brusc, lucid, că dragostea e în el ca o undă de ape vii pe care le stăvilise până atunci și care ciocoteau înăbușit și vânoș. Pentru tot ceea ce simțea că se chinuiește în el de când încerca s'o uite pe Ema și pentru liniștea visurilor răzlețite în nopți de nesomn, „trebuie” să iubească din nou. Imperativ. Și Puica îi putea împlini voința cea ciudată.

Il iubea.

Simțea cum vine spre ea chemarea puternică și înaltă a bărbatului și cum se apropie, amoroasă, dogoarea mărturisire fierbîntă: dragostea.

„Știa” că iubește, fără să fi putut bănui — așa cum firesc ar fi fost să bănuiască, ghicit, dragostea; pentru că Puica nu iubise, încă, niciodată.

Și-atunci, în noaptea în care el o visase și când ea a simțit și-a înțeles că-l va iubi, — dincolo de vârtejul fierbînt și ciudat al gândurilor, i s'a incubărit, într'un ungher dure-

ros din suflet, neînțeleasă și chinuitoare, o neliniște ca o teamă.

Și teamă era...

Mircea n'a înțeles gândul care i-a îndreptat pașii spre grădinița cu gutul, a doua zi după prima întâlnire, altfel decât întâmplătoare, la care ea nu venise, întâlnire cu prietelu; căreia avusese de gând să-i spună, aproape convins, c'o iubește. N'a înțeles și totuși l-a bucurat gândul nelămurit, deși îl recunoștea din amintirea primelor întâlniri cu Ema și deci, ar fi trebuit să-l neliniștească și să-l oprească de a-l asculta îndemnul. Mai ales că nici Puica, întrebată, ca și Ema, altădată, nu știa de ce o făcuse și i-o spusese, fermenin:

— Nu știu...

Și într'adevăr, nu știa de ce nu se dusese să-i întâlnească, tot așa cum îi era necaz că nu-și poate stăpâni tremurul din glas, din mâini și din trup și că nu-i putea înfrunta privirea.

Nici la a doua întâlnire nu venise.

Și-atunci, dușmăncă cu ea însăși, în fața întrebărilor lui și a ochilor pe care nu-i putea înfrunta i-a spus, sfătuită de un gând neînțeles, crud, aproape fără voia ei, cu glas pe care și l-ar fi vrut sugrumat în gât: — Lasă-mă!... Nu înțelegi?... Sau nu vrei să înțelegi că sunt „ocupată”?

Cuvântul i-a amintit lui Mircea expresia femeilor de noapte: „ocupată”. Și fără nici o părere de rău deslușită, i-a întins mâna și s'au despărțit poate pentru totdeauna, fără nici o altă întrebare.

Și-a dat seama, mai târziu, în aceeași noapte, chinându-se să-și cheme visele, că este neliniștit. Și, deodată, i-a părut rău, ca după ceva pierdut, că nu reușise să cheme dragostea și s'o iubească pe Puica. N'o „putuse” iubi; și-și dădea seama de lucrul acesta, pentru că nu-i părca rău după ea, ci pentru bucuria lui din ultimile zile la gândul că va iubi din nou, bucurie pe care și-o rătăcise fără să fi căutat cât de puțin să-i dea prilej de realizare și puțință de trăinicie.

Și tot așa cum fetei îi era necaz pe nesomnul plin de lacrimile pe care nu le lămură și pe gândul, tot mai apăsător, că, poate, îi va părea rău, cândva, — Mircea mai regreta, totuși, sincer, un lucru: „ruscesc” atât de puternic... Și ar fi „putut” s'o iubească, mult, frumos, curat, înalt și luminos, pe Puica...

Păcat!...

MUGUR MARDAN

Intr'adevăr, Vasile Combra o lăsase grea, însă Veronia nu-i scoase ochii când își simți în pânțele plodul, ci, dimpotrivă, începu să joace de bucurie și nu încetă decât când văzu cât de tristă o privește Varvara.

— Leliță, — o mângâie Veronia, — nu te'ntrista! Plozi noștri vor crește împreună și-om îngriji amândouă de ei. Amă mă duc să-i spun lui Vasăli vestea cea bună.

Când auzi despre ce e vorba, hargatul roși ca o fată.

— He-hei! — răsă hargata. În loc să mă n'roșesc eu, te'nroșești tu, ca un curcan mănios.

— Aiasta-i din pricina soarelui, care-mi bate'n față, fa hăi! — se apăra dânsul, roșind și mai tare.

— O fi! Vasăli, te bucuri?

— Mă! Sigur că mă!

Fără multă discuție, Vasăli și Veronia hotărâră ziua nunții și în prima Duminecă după Paște, părintele paroh le puse'n bună regulă cununile pe cap.

Când Varvara născu — un băiat doțofan și frumos — Veronia și Vasăli îi aduseră dela Cernăuți o zestre întreagă. Zanchira se-arătă și dansa binevoitoare și tânăra mamă nu se simți prea nefericită la gândul că satul o cam clevețește și că babele îi tot privesc pânțele cu rod de flăcău.

După un an, Mafteiu se căsătorii cu Zanchira. Averea lor creștea mereu. Copilul Varvarei, îngrijit de stăpână, se făcea frumos și voinic, ca și băiatul născut în toamnă la Veronei. Zanchira iubea cu patimă copilul lui Mafteiu, ceace-l măgulea pe bărbat.

Veni o primăvară nespuse de caldă.

Intr'o dimineață clară, cu un potop de soare zămbitor, Mafteiu ieși pe câmpul proaspăt arat. Acolo, dădu de Varvara, care își învăța copilul să umble, și-o privi ca pentru întâia oară în lumina puternică a dimineții fără sfârșit din câmpia reavănă și bună.

— Varvara, ai ieșit cu soarele, — și surșe. — Intr'adevăr mândră vreme, Varvara, mândră ca nealțădată și soarele-i dulce ca o bucată de pâine, iar tu ești minunat de frumoasă...

Apoi, ochii bărbatului trecură asupra copilului:

— Voinic! Sdravăn băiat avem.

— Nu-i așa? — și hargata își ridică spre cer copilul.

— Femece hăi! Deseară vin la tine. Dar nu vin ca stăpân, ci ca rob supus ție. Mă'nțelegi, Varvara? Privește livada, țarina și gospodăria! Sunt ale mele... Și tu ești a mea! — Și, după o tăcere, adause: — Oare de ce n'a vrut să'nțeleagă și Trifon toate acestea?

Grăul sămănat de tu toamnă se'nțindea ca o apă verde până sub zare, unde-l cotopeau azururile limpezi ale cerului; tălângi sunau clar pe dealuri; oamenii își îndemneau veseli caii dela pluguri și brazdele se revărsau ca niște ivoare negre, vestind bogăția rodului viitor.

— Mafteiu, te rog să-mi spui un lucru: Lupta a fost dreaptă când l-ai ucis pe Trifon? Spune-mi adevărul, numai adevărul! — îl imploră Varvara cu ochii plini de lacrimi.

Fața bărbatului se posomorî. Totuși, după câteva timp de luptă lăuntrică, Mafteiu se'nșenina și-o privi țintă'n ochi pe mama copilului său.

— Mă dau în mâinile tale, femeie! Da, l-am ucis pe Trifon. Și lupta a fost dreaptă. Jur pe capul copilului nostru, Varvara. A trebuit să-l omor pe fratele tău. Dar iată cum lucrează soarele în părul băiatului. Parcă ploaie cu aur asupra lui.

Copilul luase în pumnii mici un bulgăre și se juca bucuros cu el, fărâmițându-l.

— De-acum n'ainte, să muncim pentru copilul nostru, Varvara. Planurile mele au ieșit bine la capăt. Sunt mulțumit și nu mă mai tem de nimic. Să mergem spre casă. Mai am o mulțime de lucru astăzi. Ia în brațe copilul. Să mi-l păzești ca ochii din cap, femeie, și, de altfel, n'ai ce rade! El mi-i tot așa de scump ca și pământurile mele. Hai! — și, luând de mână pe Varvara, porni către gospodărie.

Soarele îi scălda într'o lumină atât de puternică, încât păreau ființe coborite din altă lume și umbra care cădea pe țărna jilavă era albăstrie.

Intrând în ogradă, Mafteiu porunci: — Vasăli, vară caii în ham, să sfârșim încă azi cu aratul costișei!

Varvara își șterse pe furii două lacrimi.

Veronia, care-o văzuse, îi spuse:

— Ai început să fii fericită. E bine așa. Destui nouri au trecut peste casa aceasta! De-amă, poate că s'a'nđura Dumnezeu... — iar lui Mafteiu îi șopti între patru ochi:

— Bucură-te cu umilință, căci bucuria ți-ai câștigat-o prin sânge și sângele nu se șterge decât foarte greu de pe mâinile ucigașilor.

Mafteiu dădu din umeri; soarele luca atât de frumos! Acolo sus, pe costișă, e atât de plăcut să'nfunzi în pământ fierul plugului și să răstorni brazdă după brazdă! Ce însemnătate au toate celelalte?

— Haide, Vasăli! *)

*) Capitol unitar din „Drama casei Timoteu”.

SCENA

PROFIL HELLEN...

TEATRUL NAȚIONAL

Luni 6 Noembrie „Profesorul Storiță” o dramă de amplă desfășurare psihologică de Leonida Andreu. Este pentru prima oară că marele autor rus este jucat pe scena teatrului Național.

Directia de scenă: d. Victor Bumbestil. Protagonisti: G. Calboreanu și Sorana Topa.

Se va relua în curând „Ovidiu” de Alexandri. Regia: Victor Bumbestil. Interpretii principali: Eugenia Zaharia, Kitty Gheorghiu, Ovid Brădescu, N. Brancimir, C. Mitru, Gh. Soare, etc.

„Casa inimilor sfărâmate” obține un remarcabil succes; dealfel și „Sorisoarea pierdută” în noua distribuție.

În repet. la teatrul Național „Mereu același” de d-ra Adriana Kiseleff. Dir. de scenă: Eneșcu. Prot. Gr. Mărculescu, Pop Marian, Lily Carandino.

STUDIO

La „Studio”, „Să divorțăm” de Victorien Sardou în curând premiera. În rolurile principale: Marieta Deculescu, Dina Mihalcea, V. Valentinianu, N. Dimitriu. Regia d. V. Eneșcu.

MUNCĂ ȘI VOEBUNĂ

În turneu se joacă „Vreau să muncesc” de Ladislau Fodor în interpretarea d-ilor Mya Coca, Vivi Vlasiu și d-nii Ilie Cernea, Marcel Eneșcu, G. Iliescu, Mircea Axente etc.

Dir. de scenă, V. I. Popa. Piesa care, după întoarcerea din turneu, va avea premiera bucurăsteană.

Se repetă: „Liliom” de Molnar, „Stăruințele duduului Mariuca” (prelucrare tot de d. Colonaș), „Milioane”, „Milioane” prelucrarea de d. Ștefănescu.

Una dintre apropiatele premiere este „D-1 de Pourcaugnac” de Molliere.

În curând va intra în repetiție „Domnișoara de Otel” de d. Valentin Gustav, o comedie de atmosferă americană, în zece tablouri cu „o fabrică, o patroană, un record și un sărut”.

Tot în studiu: „Moțu”, o prelucrare din englezește.

TEATRUL DIN SĂRINDAR

D-1 Tudor Mușatescu a terminat ultima sa lucrare dramatică „Dama cu Cameli” dramă în 3 acte și 16 tablouri după romanul cu același nume de A. Dumas-Fils.

Piesa a fost scrisă special pentru echipa de actori tineri a Teatrului din Sărințar și se va reprezenta în a doua parte a acestui stagiuni cu Beate Fredanov, Mania Antonia, Clody Bertola, Ninette Gusti, Madeleine Andronescu, Mihaj Popescu, Jules Cazaban, Marcel Angheliescu, Radu Beligan, N. Tomazoglu etc. în rolurile principale.

SEZATOARE

Un grup de tineri scriitori și actori au luat inițiativa organizării unei sezatoari artistice pentru d-ra Lulu Kiriac.

Dau concursul d-nii: Victor Popescu, Ștefan Baciu, C. Barcaroiu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Radu Gyr, Traian Lalescu, Gh. Soare, George Voinescu, etc. și doamnelor: Coca Farago, Sorana Topa, etc.

ERRATA

În nr. 34 al „Universului Literar”, la pagina de teatru: „Feriștea mea” cititi în loc de „profesorul” — „directorul”. Cât despre „Externitatea suferinței” — toată lumea a înțeles că e vorba de „eternitate”...

Tinerii aproape de cer

„Teatrul cu tineri” nu e o modalitate — o alta — care ne vine de la Paris.

E o necesitate, un imperativ categoric. E operația de înnoire a teatrului românesc, e altoirea de energie nouă și vitalitate: o variație de ritm pentru sfântul nostru „ralenti”.

Trebuia totuși, ca bătrânei tradiții, — să i se opună o energie tânără. Și aceasta a adus-o d. Mușatescu, care și-a legat definitiv numele de această realizare.

ASCULTĂM PE D. AUREL MAICAN

D. Aurel Maican, care pune în scenă extraordinar de dificilul spectacol „Altitudine 3200” al lui Julien Luchaire la Teatrul din Sărințar, urmărește să dăruosca un spectacol „de artă”.

Tot ce se realizează aici e străbătut de un elan, de o dorință de improspătare.

De la decorurile care par că sunt antrenate de aceeași forță dinamică, de același nerefuzat elan ce izbucnește impetuos către „cer” — până la culorile costumelor armonizate special...

Va fi primul spectacol „cromat”, în care plastica nu e doar un accesoriu, ci unul din elementele vie ale piesei. Culorile evoluiază odată cu personajii — iar costumele subliniază anumite raporturi sufletești: armonizate după „triunghiurile” personajilor...

Dar mai sunt câteva zile până la premieră (focurile rampei) „rivalta” care se aprinde! Reflecțiile care aruncă lumini pe care nu le știi de unde vin!... și murmurul sălii, și respirația reținută a spectatorilor, pe care — poate — ai impresia că o simți dogoritoare, pe obraz... Deacela am hotărât să stăm de vorbă și cu „tinerii” în cauză.

Personajul respectiv este dl. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpădă. Să-l auzim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Într-adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul acesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumărate piese).

A, uite pe DIDONA RADULESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viața la fel, ar fi bine! (Honey soit...) Măndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (categoria).

Personajul respectiv este dl. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpădă. Să-l auzim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Într-adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul acesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumărate piese).

A, uite pe DIDONA RADULESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viața la fel, ar fi bine! (Honey soit...) Măndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (categoria).

Personajul respectiv este dl. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpădă. Să-l auzim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Într-adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul acesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumărate piese).

A, uite pe DIDONA RADULESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viața la fel, ar fi bine! (Honey soit...) Măndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (categoria).

Personajul respectiv este dl. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpădă. Să-l auzim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Într-adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul acesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumărate piese).

A, uite pe DIDONA RADULESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viața la fel, ar fi bine! (Honey soit...) Măndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (categoria).

Personajul respectiv este dl. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpădă. Să-l auzim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Într-adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul acesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumărate piese).

A, uite pe DIDONA RADULESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viața la fel, ar fi bine! (Honey soit...) Măndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (categoria).

TEATRUL COMEDIA: DOUA PALME, LOCALIZARE ÎN TREI ACTE DE D. SICA ALEXANDRESCU.

Montarea d-lui Sica Alexandrescu nu poate decât umple de merit pe cel ce cu o perseverență rară — depune pe tărâmul artei dramatice munca cea mai productivă de câțiva ani încoace. Comedia aceasta, cu multe părți duioase, adesea tragice, este o realizare atât de curată și de corectă, încât cei ce îngrijeste de Teatrul Comedia, merită o caldă felicitare.

„Două Palme”, sunt două palme care pornite d-ntr-o absurd și ridicolă întâmplare, ar putea aduce ceea mai cumplite nenorociri în viața modestă a bătrânului contabil F.n.k., dar care, printr-o fericită întorsătură a destinului se transformă spre binele lui, ridicându-l din starea precară în care era, la una mult superioară, mulțumind astfel pe toată lumea. Pe bătrânul contabil ce-și vede munca de treizeci de ani la același birou înfășurât răsplătită fără măsură a fi cerut așa ceva, pe bătrânul Fischer ce se poate căsătorii în voe cu fata blândă pe care-o iubeste, — printr-o stranie coincidență, fata lui Fink, Paula, careia i-se deschide un viitor mai bun înainte, — pe bătrânul Fischer, care începe să priceapă pulsul unei lumi; ce muncește, luptă din greu împotriva vieții și vicisitudinilor ei, meritând măcar respect și o privire înțelegătoare, dacă nu o justă pretuire.

Comedia puțin amară, este „Două palme”, cu vagi rezonanțe sociale, cu incursiuni într-o lume superioară și umilă, dar nu exagerat, atât cât să-i coloreze puțin intriga oarecum banală.

În ceace-i privește substanța ar fi fost bine să se termine spectacolul dela jumătatea actului doi când — este greu să explicăm fără ca cititorii noștri să fi văzut piesa, ne adresăm mai degrabă celor cari o cunosc, — când, zicem, se împacă Fischer cu Fink, și se duc la primul în birour spunându-și o anecdota. Pentru calitate însă și humor, actul trei este indispensabil și nu putem decât să relevăm elogios jocul d-lui Timică, din acest ultim act, precum, fără îndoieli și în primele două, dovedind încă odată ineuizabilabilele resurse de comedia și artist de compoziție. Lângă el d-nele Silvia Dumitrescu vioasă, spirituală și antrenantă, Silvia Fulda inteligentă în rol și Fifi Harand oarecum forțat, precum și d-nii Romald Bulifinsky și Mircea Ștefăniță, recunoaștem, de astă dată, bine adaptat rolului.

Comedia de o calitate fină și bucurându-se de interpretarea excelentului ansamblu Sica Alexandrescu este un spectacol de plăcută delectare.

ALHAMBRA—BABY
Revistă în două acte și 57 tablouri de N. VLADOIANU

Dacă și Alhambra senior, și pumera în scenă a lui Tânase suferă nespun din cauza lungimii, Alhambra Baby, pentru a nu rămâne mai prejos să siuat tot pe aceași ritm interminabil, aducând publicului dornic de distracție un număr atât de mare de tablouri încât realitatea acceptarea lor devine un chin.

Dece oare cred organizatorii acestui soi de spectacole în necesitatea absolută a lungimii? Este o greșită interpretare. Fiindcă întotdeauna un spectacol prea lung, are părți copioase de umplutură. Este ceace putem observa la Alhambra Baby. Câte tablouri n'ar fi fost mai bine eliminate în folosul întregului ansamblu, concentrând revista la scenele reușite, și nănd puțind astfel într-o continuă încordare, și dând puțință oricui să piere satisfăcut dela spectacol.

(Într-un sat din Basarabia, Cluj Marie-Claire, Cântecul în limbră străină a-o Mariei Tânase. Cubana din Argeș. O nunță ca în povești, etc. câte tablouri inutile).

Al doilea defect al Alhambrei Bsbby, este dorința de a realiza pe o scenă minusculă un teatru de revistă cu aceleași concepții ca cel mare, însă cu mijloace reduse. Efectul: oarecum meschinerie, nesigurantă, lipsă de antren. Concepția celor ce au adoptat scena teatrului mic, trebuia să se acordeze dimensiunilor spațiului, realizând un gen de spectacol cu totul inedit, intim, cu spirit savuros, cu interesul p'ecat asupra tablourilor artistice miniaturale, dialoguri fine, scenete hazii, cântece (se cereau cântăreți buni), etc.

Din acestea Alhambra Baby a prezentat doar spiritualele creații ale lui Nicolăescu, totdeauna plăcute, cântecele Elisabetei Henția, puțin Lungianu, puțin Dacian, puțin Virginia Popescu, puțin, teribil de puțin și în roluri inadecvate Nutzi Pantazi. Apoi mult 16 Alhambra baby girls, un rudiment de balet, comp'ect deplasat. Totuși bun dansul baloanelor.

Prin urmare, defectul revistei este organizarea care n'a tinut seama, să spunem, de teren. Și este păcat, fiindcă, multe părți bune se pot găsi în ea, care încadrată într-un tot, antrenant, viu, spiritual, multumită decorurilor excelente, „viuziunilor” d-lui Sandu Eliad, că se poate de interesant, muzicii d-ilor I. Vasilescu și Ely Roman, bine pusă la punct, textelor lui Nicolăescu, sprijinului deja amintit ei d-ilor Nutzi Pantazi, Vir-

gina Popescu și în plus Virginița Romanowsky.

O reducere de tablouri la ceje esențiale și bune, eventual, înlocuirea unor, Un spirit mai puțin comun, și desigur Alhambra Baby ar fi un spectacol mai mult decât reușit. Desigur, fiindcă din întreg spectacolul tănuind din această cauză, reese vie, puternică, concepția interesantă, calitatea în mare parte bună, interpretarea superioară, muzica plăcută, însăși reese starea latentă a unei reviste bune care suferă ea însăși de micile incidente — astfel se pot numi tablourile zadarnice — și totuși le învinge parțial, făcând spectacolul destul de simpatic și de antrenant.

TEATRUL MUNCA ȘI VOEBUNA: NUNTA PE DATORIE, comedie în trei acte de Constantin Colonaș

Din punct de vedere artistic, în nici un caz nu putem privi comedia teatrului „Munca și voebună” a cărei premieră a avut loc Miercuri seară.

Observația aceasta o făcăm începând cu actual al doilea, și cu atât mai mult odată ajuns la al treilea, cu desăvârșire deplasat.

Pentru ce ar fi putut însemna acest, cu desăvârșimântul lui absurd, fără de sens dramatic și cu lungimi inutile, este un trist exemplu de ceace înseamnă lipsa pregătirii necesare realizării dramatice.

Din punct de vedere însă al spectacolului, fără elementul ar-

te, cu interesul îndreptat în primul rând asupra efectelor scenice, piesa a fost reușită. Pentru autor, de o parte, care s'a dovedit un priceput mănutor de dialoguri, un cunoscător desăvârșit al vieții de mahala și un psiholog nu lipsit de adâncime al vieții oamenilor umili, iar pe de altă parte pentru interpreți, cari au avut posibilitatea unor superbe realizări.

Meritul, desigur, trebuie să fie atribuit și d-lui Victor Ion Popa, inteligent director de scenă, care a isbutit să imprime un ritm atât de veridic și de interesant în întregul ansamblu.

Subiectul, nu este nevoie să-l povestim, fiindcă piesa, cu toate defectele ei, merită să fie văzută de oricine, iar provincia o cunoaște probabil din turneu.

În tot cazul, putem observa felul lipsit de logică în care se termină, fel ce prejudicială nespun întregului spectacol.

În distribuție, rolul cel mai bine studiat a fost acela al d-nei Maria Sandu. De mult nu ne-a fost dat să vedem o compoziție atât de perfectă ca a d-șei. Secundă de d. Matei, la rândul său plin de pricepere, precum și de Iliada Munteanu, interesantă creație, de d. Virgil Vasilescu, dâns și corect, de d-nii Gh. Damian, C. Sinciu, Ion Manta.

Cu toții au dat cea mai mare atenție jocului, subliniind cu tact și dozare pricepută pasagiile comice sau tragice.

VICTOR POPESCU

cele ale obișnuitei filme de dragoste. Idia nu mai este speculată dela înfiparea ei, ci mult mai târziu, când părea, tocmăi, că va lua sfârșit.

SCALA: ADIO, DOMNULE CHIPS

N'am mai întâlnit încă atâta seriozitate la uraturicii americani, ca la realizarea acestui minunat: „Adio, domnule Chips”.

Și pentru a ilustra aceste spuse, pot afirma, că „marele public” nu s'a distrat prea mult la acest film.

„Prea lung” mi-au spus unii. „Tot așteptam să moară domnul Chips” mi-au mărturisit alții.

E normal ca multe din subtilitățile acestui film să fi fost trecute cu vederea de mulți dintre spectatori, printre cari s'ar putea prea bine să fi fost și eu.

Ceace mă miră este că unii spectatori n'au purtat cu ei, până-sind sala cinematografului, acea notă de duioșie care m'a obsedit mult timp după ce pleasem dela film.

Repet: „Adio domnule Chips” este un film mare care ar fi păcat să nu fie văzut de către iubitorii de cinematograful, și tot ce aș scrie aici despre jocul lui Robert Donnat îmi pare a fi de neajuns.

„Fantastic”, „ulitour” sunt adjective prea slabe pentru a-l putea caracteriza pe acest actor pe care ne pare rău că, până acum l-am subestimat.

CAPITOL: ALLO JEANINE

Cui i-au plăcut vechile filme vieneze, pe acela nu-l va plătiți pellicula prezentată de cinematograful Capitol.

E vorba de o fată drăguță și de un băiat „bine”.

Se înțelege dela sine, vor interveni incurcăturile necesare pentru ca filmul să fină un ceas și jumătate, timp suficient pentru ca Marika Röck să stepeze minunat, iar producătorii germani să ne arate că pot și ei să monteze reviste reușite.

TRAIAN LALESCU

Trei Erachi, de către ASAKY, ca mai târziu să-i vedem desăvârșindu-și studiile teatrale peste granții, cu marele TALMA, BOUFFE, LEMAITRE, GOTT, ROUGNIER, DELAUNAY și ELLEN TERRY, —invățăm-nțe ce-au călăuzit pașii unui MILLO, N. LUCHIAN, PASCALY, THEODOR THEODORINI, GR. MANOLESCU, AR. ROMANESCU și C. I. NOTTARA.

Dar acești primi mari răspânditori ai verbului românesc, ce și-au adaptat cunoștințele cu mai marii scenelor apusene — n'au uitat niciodată să se reîncoarță de unde au pures, fiind de fipos atât netei, cât și teatrului nostru.

Și odată reînțoriți pe plaiurile lor natale, neobosiți, au continuat opera începută de HELIADE și ASAKY, crend un teatru și un public românesc de teatru.

Până la ei, ca drept vorbind, public de teatru nu aveam. Până la Unirea Principatelor, de spectacolele teatrale se bucurau doar „fețele simandioase” — pe când marele public, — mușicii cum li se mai spunea, — se vedea „croit cu vâna de bou peste obraze, de către arnăuși, de câte ori se îmbulzea la panorama Sasului BRODY”, (str. Edgar Quinet, colț cu Academiile).

În fond, distribuția nu e chiar exclusiv de copii ce noi, aștia cu o lună de conservator. Mai sunt aici și actori „mari” — pe lângă categoria: tineri cu activ de mai multe succese.

Așa se explică de ce în bizarul interviu care va urma, se va întâlni o oarecare varietate de tonuri.

Interviewul nostru debutează într-o pauză a repetițiilor, pe cofoarul cabinelor, acolo, lângă o-

revenită în țară, s'a îmbolnăvit greu...

O apariție vapoasă, o fință a cărei gingășie în mișcări, ega-tează finețea trăsăturilor de penel a maestrilor renașteri.

Cochetăria unui mers aristocratic, distincția și atitudinea unei prințese autentice, gustul și eleganța frumoaselor din perioada fericirii nestingherite.

Dintre actorii cari se bucurau de popularitatea masei, în afară de C. CARAGIALY, MILLO și PASCALY, actori ce-au atras și câștigat sufletul și-au desfundat mahalalele, au fost ȘTEFAN IULIAN și GRIGORE MANOLESCU.

Odată ce s'a câștigat dragostea publicului pentru teatru, au început și reformele.

Occidentalizarea teatrului românesc, o datorăm marelui dirigitor GHICA și pe urmă, personalității lui DAVILLA și Pompiliu ELIADE.

Începând cu ei, teatrul a ajuns pentru public hrana lui sufletească și o necesară școală de unde se puteau vorți căpăte învățăminte.

Cu GHICA, DAVILLA și Pompiliu ELIADE, s'a căutat să se deschidă cât mai larg porțile teatrului, crend astfel pe lângă generații de actori și public teatral.

Evoluția crescândă a mișcării noastre artistice, ne îndreptățește să vedem astăzi în publicul românesc, pe marele critic, conștiință de valoare unui spectacol de artă în măsură să înțeleagă chiar o capodoperă.

Să nu uităm că până să se ajungă la această apropiere dintre public și teatru, s'au făcut mari jertfe și enorme sacrificii.

GEORGE FRANGA

GH. SOARE

Figurine...

Lulu Kiriac

Lulu Kiriac — o actriță pe care impresurările au desprărit-o de scenă.

În câțiva ani de sedere la Paris, Lulu Kiriac a știut să învețe taina meșteșugului; aco'o și-a încercat sufletul și mintea cu poadoaba luminoasă a artei.

Revenită în țară, s'a îmbolnăvit greu...

O apariție vapoasă, o fință a cărei gingășie în mișcări, ega-tează finețea trăsăturilor de penel a maestrilor renașteri.

Cochetăria unui mers aristocratic, distincția și atitudinea unei prințese autentice, gustul și eleganța frumoaselor din perioada fericirii nestingherite.

Dintre actorii cari se bucurau de popularitatea masei, în afară de C. CARAGIALY, MILLO și PASCALY, actori ce-au atras și câștigat sufletul și-au desfundat mahalalele, au fost ȘTEFAN IULIAN și GRIGORE MANOLESCU.

Odată ce s'a câștigat dragostea publicului pentru teatru, au început și reformele.

Occidentalizarea teatrului românesc, o datorăm marelui dirigitor GHICA și pe urmă, personalității lui DAVILLA și Pompiliu ELIADE.

Începând cu ei, teatrul a ajuns pentru public hrana lui sufletească și o necesară școală de unde se puteau vorți căpăte învățăminte.

Cu GHICA, DAVILLA și Pompiliu ELIADE, s'a căutat să se deschidă cât mai larg porțile teatrului, crend astfel pe lângă generații de actori și public teatral.

Evoluția crescândă a mișcării noastre artistice, ne îndreptățește să vedem astăzi în publicul românesc, pe marele critic, conștiință de valoare unui spectacol de artă în măsură să înțeleagă chiar o capodoperă.

Să nu uităm că până să se ajungă la această apropiere dintre public și teatru, s'au făcut mari jertfe și enorme sacrificii.

GEORGE FRANGA

GH. SOARE

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Public și teatru

Literatură, artă, idei...

„POLEMICA”

Cel care dorește să spună câte ceva despre cronicile Universului Literar și despre autorii lor ar trebui cel puțin să le citească sau să știe cine le-a scris, și apoi numai să-și dea părerea. Este o datorie de conștiință literară care ar denota, dacă nu pricepere cel puțin demnitate. Sistemul unor atacuri isivoite din rătăcite sau meschine preocupări fără ca acestea să fie deosebit de serioase, arată lipsa lor de seriozitate, ceace nu-i onorează de fel. În special recentele aprecieri emise de revista Proem sunt pline de astfel de mistificări. Cine nu are pricepere și nu se ocupă de literatură cu pasiune dezinteresată, nu este în drept să-și aroge autoritatea de a face aprecieri, care în niciun caz nu pot avea vreun răsunet în pustul unei foi lipsite de cititori.

Iar când astfel de mistificări, nu numai că duc la concluzii absurde, dar caută să atace orice altceva decât personalitatea literară a autorului lor, sunt o dovadă peremptorie de indecență, care merită cel mai profund dispreț. Asta e tot.

A.

IDEILE DESPRE CLASICISM ALE PROFESORULUI HERESCU

D. profesor N. I. Herescu a pus în primul rând, în circulație, ideea actualității clasicismului. După d-nea, adevăratul fundament al literaturii și culturii românești nu-l pot constitui diversele influențe ale curentelor din apus, ci numai clasicismul, în special clasicismul latin din epoca lui de aur. Literatura noastră se află încă la un început dubitator; deoarece o altor în spiritul ei, a forțelor latine, este încă posibilă împrejurările înseși care acest contact, al este de actualitate. Metoda pe care o propune spre a da o direcție nouă literaturii naționale, se aplică într-o dublă activitate: în învățământ și în pătura intelectuală a țării. D. prof. N. I. Herescu cere clarificarea învățământului pentru valoarea pedagogică a limbilor clasice. Studiul limbii latine și al celei grecești, conștient într-un exercițiu mental, este menit să dezvolte inteligența, iar prin interpretarea valorilor humaniste, să formeze personalitatea etică și estetică. În acest sens afirmă conceperea virtuții clasicismului de a limpa conceptele și de a stabili ierarhia lor în raport cu ființa noastră spirituală. În cadrul „Institutului de studii latine” pe care l-a înființat, d. prof. Herescu dă o importanță deosebită, mijloacelor pentru influențarea învățământului, și cu acest scop a scos și revista Asonia pentru școlari.

Spre a desvolta în publicul intelectual al țării deopotrivă un interes pentru clasicitate, profesorul Herescu a adoptat calea traducărilor. D-nea crede că dacă se vor tălmăci capodoperele latine și grecești, în limba română, după anumite norme, — ele vor plăcea și vor isbuti să formeze gustul public. Norma pusă în practică de profesorul Herescu este

traducerea în versuri moderne, a poezilor greci și latini. Astfel d-nea a și modernizat pe Horațiu și Catul, oferind publicului în volumul „Lirica latină” o antologie din opera celor doi poeți tălmăciți în versuri rimate și ritm firesc limbii noastre. „Lirica latină” a întâmpinat aprobarea unanimă a criticii și a cunoașterii în publicul mare, ceace constituie o dovadă că metoda duce la izbândă.

„SUFLET JAPONEZ”

De curând au apărut în editura „Universul” cele două volume alcătuite ale părții a doua din romanul „Suflet japonez” al d-lui Gh. Băgulescu, conceput ca o vastă desăvârșire epică.

Virtuțile morale și rașionale ale puterii de sacrificiu și eroismului, ale cinstei, dezinteresării și sobrietății, prețuite înaintea oricăror altele și practicate de Japonia medievală a veacurilor 16 și 17 și-au găsit în autorul romanului „Suflet japonez”, un înțelegător entuziast și un interpret din cei mai calificați, așa cum reiese și din mărturiile elogioase ale diferitelor personalități japoneze, pe care d. Gh. Băgulescu le citează la începutul primului volum al părții a doua.

Sub aparentele înșelătoare ale unor prefaceri de care capriciile modei și nevoile momentului sunt deopotrivă răspunzătoare, autorul, care a fost ani de zile reprezentantul militar al țării noastre la Tokio, a descoperit, cu o sigură intuiție artistică esențialul sufletului neschimbător dela o zi la alta al unui popor cu nedemnișite și îndelung practicate tradiții de cultură și viață națională.

Personajele care nu sunt înfățișate în paginile romanului „Suflet japonez” sunt istorice, ele au trăit ovia și amintirea lor s-a păstrat în anele poporului nipon. Autorul a cunoscut pe ultimul descendent în viață, un bătrân aproape centenar din spiza daimiilor (nobili) Asano Nagatomo și Nașanori, ale căror fapte sunt povestite în „Suflet japonez”.

Dar nu pe sprijinul mărturiilor istorice, discutabile, se ridică valoarea de autenticitate a cărții d-lui Băgulescu, ci pe subjugătoarea putere de convingere a unor însuși între cari intensitatea sufletului epic, atmosfera de puritate morală și eroism și calitatea emoției unor pagini străbătute de o poezie radiocasă sau melancolică, întotdeauna discretă, sunt cele mai remarcabile.

„SĂNZIANA”

Așa se intitulează poemele pe care dl. I. Telescu-Văleni le va publica în volum, în cursul lunii Noembrie, la editura „Cugetarea”.

„Sănziana”, prima carte a tânărului poet și colaborator al revistei noastre, va fi mărturia unui talent liric armonios, afirmat pe linia unor înfăptuiri de-o meritorie putere de plasticizare și puritate a expresiei.

„REALITATE ȘI EROARE”

Săptămâna viitoare va fi în vitrinele librărilor volumul de critică filosofică intitulat „Realitate și eroare”, pe care colaboratorul nostru d. Mircea Mateescu îl publică în colecția „Universul Literar”.

poziția autorului în dezbaterea problemelor privitoare la adevăr și cunoaștere — probleme care n-au încetat să preocupe mintea omenească, de când există o gândire sistematică — e bine cunoscută celor ce au urmărit interesantele cronici publicate săptămânal de d. Mircea Mateescu, în foiletonul paginii a doua a revistei noastre.

Obiecțiunile pe care autorul volumului „Realitate și eroare” le aduce în această lucrare, criteriilor și metodelor de cercetare a adevărului filosofice de științele fenomeniste, — prin denunțarea amestecului logicismului și al psihologismului, constituie contribuția personală cea mai importantă a d-șale, în dezbaterea problemelor esențiale filosofice.

Adoptarea criteriului valorilor, singurul pe care d. Mircea Mateescu îl socotește metafizic, îndreptățește încercarea d-șale de a întreprinde cercetarea obiectivă a problemelor cunoașterii în raport cu absolutul.

Înșușirile de expunere sistematică, de claritate și disciplină riguroasă a gândirii d-lui Mateescu vor putea fi prețuite așa cum se cuvine de cititorii volumului „Realitate și eroare”.

„GREȘALA TINERILOR”

Tolstoi îl spunea odată fostului său secretar Bulgakov: „Apuți pe un drum greșit dacă vreți să vezi cu orice preț rezultatele activității tale. La ce bun. Fă ceea ce trebuie, întâmplă-se ce se va putea!”

Trebuie să fac binele dar ce va ieși de-aici Dumnezeu poate să hotărască. Greșala tineror oamenilor, mai ales a tinereții, e de a vrea să cunosască urmările practice ale activității lor”.

GEORGE LESNEA

Poetul leșean George Lesnea este cunoscut de publicul larg, se pare, mai mult decât conștient d-șale de aceeași vârstă. Poate o concurență îl face numai d. Virgil Carianopol, liric nedespărțit de sufletul sensibil al cititorilor numeroși.

Zilele acestea d. George Lesnea a tipărit Demoul, poem tradus din Mihail Lermontov. Tălmăcirea în versuri este făcută cu prilejul sărbătoririi actuale din Rusia, a 125 de ani de la nașterea marelui poet romantic. Sunt cunoscute, din opera lui Lermontov, pe lângă Demoul, „Cântecul țărului Ivan Vasilievici”, și de toată lumea, romanul „Un erou al timpului nostru”. Amintim că autorul acestor cărți a murit la 27 de ani, într'un duel.

REVISTE

Symposium este o revistă de cultură care apare la Cluj, cu grija d-șor Andrei Pora și N. Găgescu. Numărul ultim, 4-5, Octombrie,

cuprinde colaborările d-șor: Dumitru Isac, Radu Stanca, V. Copălu-Cheară, C. S. Andresco, Petronela Șandru-Negoșanu, George Sărlău, Lilița Nacu, Horia Bottea. Cronici, reviste și însemnări completează cele aproape o sută de pagini ale revistei. Remarcăm studiul „Pe marginea realismului kantian” al d-lui Dumitru Isac, și traducerea d-lui Horia Bottea, din Baudelaire. Iată virtuozitatea tălmăcitorului dovedită cu prima strofă unanim cunoscută, din „Balconul”.

Maică de amintiri, stăpână ntre stăpâne, Mi-estă toată n bucurie, întreagă în dureri; Iți vei aduce-aminte de mângâieri și mâine, De ațipiri la patul în farmecul de seri, Maică de amintiri, stăpână ntre stăpâne

GRAIUL SUFLETULUI

Gratul sufletului se numește un calet cu compoziții muzicale, în tonuri orientale, datorit d-lui Gerahian, și apărut de curând. Autorul a compus muzica laudată de d. Ștefan Popescu, profesoar la Academia regală de muzică, la următoarele poezii ale d-lui Gh. Murnu: „Doana”, „Frunză verde de trifoi”, „Ardelene”, „Du-mă bade”, „Vai, mândruțu”. Nu mă da urbului!”.

PREMIILE SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI

Premiul „Sococ” pentru poezie, în valoare de lei 10.000 a fost decernat d-lui Radu Gyr, pentru volumul de versuri „Cununi uscate”.

Premiul „Ministerul Artelor”, în valoare de lei 25.000 a fost acordat ca să încunune, post mortem, opera întregă a lui George Mihail Zamfirescu.

Premiul „Costeropol” pentru critică, în valoare de lei 8000, a fost decernat d-lui Șerban Cioculescu pentru ediția critică a operelor lui I. L. Caragiale.

BIBLIOGRAFIE

Ed. „Fundatia pentru literatură și artă „Regele Carol II”.”
John Farrow: Damian Leprosul, trad. din limba engleză.

Ion Minulescu: Versuri, (colecția „ediții de-Entive”).

Ing. Nic. P. Constantinescu: Enciclopedia Inventiunilor tehnice, (Biblioteca Energia).

Ed. „Casei școlarelor”.

N. Mîhăilescu: Fragment de critică literară.

Reviste:

Asonia, revistă de cultură clasică pentru școlari și tineret. (An. I, Nr. 32, Septembrie, 1939).

Al. Georgescu-Vălcă: Douăzeci de ani dela intrarea oșterii românești în Banatul eliberat. (Lugoj, 1939).

ERATA

Dintr-o regretabilă eroare de pagină, ivită în ultimul moment, poezia d-lui Radu Gyr „Fuga Lupului” din n-rul trecut al revistei noastre, a apărut cu una din strofe mutilată prin dispariția unui vers din strofă și intercalarea lui la mijlocul strofei alăturată.

Pentru aceasta, redăm cele două strofe așa cum ar fi trebuit să apară, cerând scuze. Totdeauna, autorului și cititorilor noștri:

Lupul fuge, Zări îi cad în blană
Crenile: arcaie, bălțuri, bice.
Brazilă latină albastra lor capcană.
din puhoie al stropesc alice.

Îndurată, se curpă vremea cu lung vuet
ca o stâncă prăbușită. Jnepii fug.
Noaptea zornăie. Adăncurile sue.
Răpe-l beau. Și piscurile-l sug.

Șezătoarea „Universului literar”

Șezătoarea revistei „Universul Literar”, anunțată pentru data de 3 Decembrie a. c., ora 4½ d. a., la Ateneul Român, se va desfășura după următorul program:

O conferință cu subiect literar pe care o va ține d. Șerban Cioculescu, urmată de lecturi și recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ștefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântăneru, Traian Lalescu și Victor Popescu.

Biletetele vor fi puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească” și „Universul”, iar la 3 Decembrie, la casa Ateneului (intrarea din strada Franklin).

Costache Șt. Caragiale

(Urmare din pag. 1)

Încă din copilărie, Costache a dat dovezi de talent: „Aveam o mare piecare” spune el „de a imita orice vedeam și încă în școală fiind, profesorul nostru făcea adesea asemenea peitreceri” — reprezentări de pișe din clasic... — „unde izbuteam foarte bine”. Aceie „izbutiri” erau vagi licăriri de talent, slabe scânteieri al focului sacru ce i se aprindeau în sufletul ei de artist.

Dar cum pe vremea aceia nu putea să se gândească cineva să îmbrățișeze cariera de actor, căci teatrul nu exista ca instituție propriu zisă, ci era privit numai ca petrecere prin saloane, succesele micului „Kosty” — căci așa îl desemnau ai casei — nu erau luate prea mult în seamă.

În felul acesta, Costache creștea zi de zi, și prin seriozitatea-i ce întotdeauna l-a caracterizat, dădea nașterii întemeiate părinților săi. Și nu s'au înșelat!

La vârsta de 16 ani, Costache judeca prea bine cât e de strămtor tatăl său, așa că n'a rămas mirat când bunul său părinte i-a spus că a venit vremea ca singur să-și caștige pâinea cea de toate zilele: „Nași voi”, i-a spus bătrânul, „ca tu să intri așa de timpuriu în lume, dar ce să faci? Trebuiea cere... fie!”.

Și tânărul vlăstar a înțeles și s'a supus. Înțeleptul copil s'a pătruns de vitregia soartei unora, a celor saraci, și-a strans cartiile de școală „diplomele și cununiile — rodul unei munci de copil cuminte și silitor — și a pornit la lupta vieții. În suflet n'avea nici umbră de părere de rău, ci purta în el mândria omului puternic, a celui ce e în stare să înfrunte neistovit greutățile ce are de întâmpinat, pentru ca să dea și el celor ce i-au dat atăta: „Mă înfăcșuram de mândrie sufletească. Gândeam la un viitor foarte plăcut. Repetam încă de acum frazele ce aveam a spune părintelui meu, când eu nu era să mai primesc nimica dela dânsul, ci dimpotrivă, era să-i dau tot...”.

Dar prima-i ieșire în viață i-a fost și prima-i înfrângere. Tatăl sau îl dusesse la un boier, puternic al zilei, sa i-l dea sub protecție pentru vreo slujbă. Mare i-a fost însă mirarea, când boierul le-a arătat ce va avea de făcut la el: „Nare să asculte pe cineva altul decât pe vătaful ogrăzii. Slujba îi va fi prea ușoară: îmi va da ciubuc. Va îngriji de straiete mele, va veni după trăsura mea câteodată, și alt nimic...”.

Sărmanul părinte și-a luat copilul de mână, pe dragul său Kosty și s'au întors acasă... Să-și dea feciorul slujgă ? !...

Și în sufletul celui ce avea, nu după mult, să însemne o epocă în dezvoltarea artei teatrale românești, s'a produs atunci o puternică schimbare. Copil neștiutor, în inima căruia nu sălășluia decât o neprihănită și nemărginită bunătațe, Costache Caragiale a simțit atunci cum ceva s'a rupt în el. Și o ploaie de lacrimi, deasă și mărunță ca ploaia de toamnă, s'a revărsat peste primăvara visurilor dela 16 ani. Tânăra mlădiță s'a îndoit, gata să se rupă sub puterea primei furtuni din viață. Lumi de zile, copilul — îmbătrânit înainte de vreme — a zăcut în urma acestei înfrângeri... Ce credea el despre oameni și ce sunt ei ! Iși închipuise până atunci că toți sunt ca părinții lui, toți buni, toți blânzi, toți drepti...

„Bursucul... Idolul bărbos”, cum îi spune el în „Autobiografie” boierului cu pricina, îl jignise profund, căci el, Costache Caragiale simțea ceva, cât de vag, dar simțea totuși, că nu-i făcut ca să coboare slujgă la un nemernic de boier, ci să urce cât mai sus. Nelămurita încredere ce se naște cu vremea în sufletul celui menit să facă ceva mai mult decât semenii săi, se nășcuse și în el. Binecuvântata încredere în personalitatea sa și-a făcut loc, și-a ieșit la iveală din clipa în care îl umise boierul cel necugetat.

O ură neîmpăcată l-a prins atunci împotriva „bursucului”, ca și a tuturor celor deopotrivă cu el, a celor cari n'au nicio calitate alta decât un... blazon moștenit, și o avere asemenea. Este ura care-i cuprinde pe toți cei năpăstuiți pe nedrept de soartă. Este ura celui ce, odată și odată, va

ajunge prin meritele-i personale doar, acolo unde îi este menit și de unde „idolii bărbăși” vor să-l înlăture. Este ura celor săraci dar cu minte multă, ură nobilă, care cu vremea se preface în milă și compătimire față de cei bogăți dar... săraci cu duhul.

Zi și noapte se frământa în patu-i de suferință și-și munea mintea cu gânduri de acestea... Cât de vitregă e soarta pentru cei aleși !... Dar tocmai prin vitregia ei, Costache Caragiale și-a format o mai sigură și mai largă vedere în viață, a devenit mai înțelegător și mai îngăduitor, definindu-și la o prematură vârstă, un caracter ales, un caracter care l-a ridicat deasupra tuturor contemporanilor săi din lumea teatrului românesc, lumea lui, în care a apărut și a viețuit ca o unică și nediscutată putere.

ION DIACU

Note asupra operei de artă

(Urmare din pag. 1)

Fără știrea lui, artistul urmează acest principiu lavaterian. El surprinde viața în perioadele saue de criză, de tensiune, de aramatism. Prin aceasta el răștrânge o imagine mai cuprinzătoare a existenței.

Marii creatori se vor defini deci prin creații purtând pecetea unei mari deslănțuiri interioare, în care pasiunile apar fără frână, în care personagiile exprimă tipuri extreme, nestăpânite, și în care mărturia trăirii explozive și chinute a creatorului apare adesea cu claritate: Homer, Shakespeare, Dostoievski, Goya, Dante, Goethe (unde tumultul e poate mai stăpanit).

Formula noastră este, fără îndoială, pasibilă de obiecții numeroase. Cea mai principală este aceea că ea nu exprimă decât estetica și viziunea artiștilor tumultuoși, al căror exemplu e oferit de dramaturgii elizabetani, neglijând temperamentele artistice senine. Dacă Shakespeare a înfățișat viața în mișcare și despletirea ei nestăpanită, reușind să redea pateticul omenesc prin surprinderea omului în deslănțuirile sale, alți artiști au consacrat frumosului contemplația senina, impacata, ecm. brată. Un tablou de Leonardo, de Velasquez, sau, adesea, chiar de Goya, înfățișează viața statică, împlinirea adăncă, în calmul fecund al răgăzurilor interioare. Alături de temperamentele artistice explozive, va trebui să facem loc categoriei echilibratilor și apolonicilor.

Obiecția nu înlătură însă validitatea observației noastre; ea ne obligă numai la o precizare complementară.

Pin eriză nu trebuie să înțelegem numai decât deslănțuire vizibilă și chiar rășcolire interioară grea de suferință sau de extaz, ci numai desprinderea din cotidian, emanciparea de sub ritmul existenței vegetative. Ex.stă alături de iluminări care eutremură gândul, trăiri de mare plenitudine, creșteri interioare fără dramatism aparent. În aceste momente, ceva din această bogăție lăuntrică se răștrânge în fizionomia pe care o evocă pictorul, în atitudinea corporală surprinsă de sculptor, sau în descrierile operelor literare. În aceste opere nu întrevădem erize și drame; ele sunt totuși sintetice, revelatoare a unui întreg destin. Artistul nu se ridică la cuprinderea dimensiunilor adănci ale vieții numai prin tensiune, criză și desperare, dar și prin iubire, contemplație și liniște; spiritele trăind frenetic au mai multe chezășii de a surprinde viața în ascunzăturile ei, experiențele lor înmulțite și marea lor capacitate emotivă dându-le mai multe prilejuri de cunoaștere și trăire; dar vagabondarea nepăsătoare, visul risipit, părăsirea gândului în voia asociațiilor și rătăciră la întâmplare pe întinderea accidentelor lumii oferă de asemeni o cunoaștere, dar a altor laturi, a vieții și sufletului uman.

Lumina egală pe care o răștrânge o fizionomie liniștită surprinsă de pictor în momente de seninătate, concentrează în sine fără vrere o întreagă lume de gând, difuză, implicită, cu atât mai sugestivă cu cât nu este precizată și clar conturată: ea evocă mai mult decât exprimă cu claritate și jasă liber jocul prelunzirilor sufletesti. Seninătatea echilibrată a formelor rubensiene exprimă de ase-

meni o pănătate interioară, robustă și sănătoasă, fără cruspăre însă și fără deslănțuire. Și aci desprindem concentrarea vieții, expresia ei sintetică și densă.

Un portret de mare artă — Erasm de Holbein, de pildă — întocmai ca o fotografie compozită, exprimă în același timp mărturia sintetică nu numai a tuturor expresiilor variate ale persoanei reprezentate, dar și liniile schematice ale genealogiei ei apropiate: portretul exprimă deci succint un univers moral neînchipuit de bogat și de vast.

Vom întâlni în toate formele activității artistice aceiași concentrare sintetică a vieții, fie că aceasta e săvârșită după modul explosiv și patetic, fie că e răștrântă prin contemplație senină și reuleasă: romanul nu înfățișază decât o înșelare de momente semnificative de viață și o galerie bine definită și expresivă de eroi; poezia nu surprinde decât momentele sufletesti privilegiate, de iluminare sau extaz; teatrul, de asemeni, nu izolează din sursărea vieții decât conflictele acute, opozițiile și evenimentele memorabile petrecute între oameni; muzica nu va exprima, în genere, decât revelațiile și trăirile interioare de mare plenitudine, rășcolirile emotive care ne îmbogățesc în răstimpuri viața. Și tot astfel, în lungul operelor artistice, creatorul va evoca prin cuvânt, idee, formă plastică, sunet, culoare, o lume de simțire, de intensitate și calitate deosebite, care întâlnesc în lumea din afară corespondențele sintetice.

ION BIBERI

În această expresie concentrată și bogată în substanță, fără a fi schematică și rezumată, ci dimpotrivă oarecum multiplicată și densificată a vieții, vedem în același timp și semnificația generală a faptului artistic. El ne pune față în față cu o trăire de intensitate neobisnuită, ne smulge din ritmul nostru incropit, din comoditatea de eugeț în care ne găsim poate pentru un moment, și ne impune o viziune și o încercare interioară de viață care ne ridică deasupra trecătorului, dându-ne puțința de a întui zonele centrale ale vieții și esențele lumii în mijlocul căreia trăim.

Războiul în literatura epică

(Urmare din pag. I-a)

de sub teascurile tipografiei în primăvara anului 1937, a ajuns în scurtă vreme la cea de a doua ediție, este încă o dovadă nu numai că epica literară a războiului nu s'a perimat, dar că însuși publicul cetitor prețuște astfel de scrieri.

Pe urmele cărții d-lui Ioan Missir, în această toamnă cu presiimții melancolice, a venit d. Mihail Sadoveanu cu „Mormintele” (Ed. Cartea Românească). Aici întâlnim ecourile războiului, viața de dincolo de moarte, evocările și reconstituirea unor momente la un nivel de pașnică înțelegere. În prima parte, o povestire prilejuită de testamentul generalului de divizie Orațiu Demetrian, în cea de a doua, „Lacrimile Ieromonahului Veniamin” de la Mânăstirea Râșca, rătăcite și găsite într-o chilie călugărească dela Sfântul Munte. Drama familială care se leagă de testamentul pomenitului general și-a avut odinioară actualitatea ei. Este una din acele multiple întâmplări, când un luptător din războiul mai poartă cu sine obsesia unei răscumpărări, și o vede realizată într-o dancie făcută instituțiilor armatei. La deschiderea testamentului, moștenitorii se confruntă într-o neînțelegere umbrită de egoism, căreia însă îi urmează un final patetic într'un cadru de ceremonie sentimentală. Avem în față un episod din multe prilejuite de războiul precedent, soluționate în vremuri de pace de

oameni care mai păstrează încă în sufletul lor un strop de idealism.

Cea de a doua poveste este o adevărată cronică a istoriei românilor, așa cum vor fi fost în adevăr multe scrise prin mânăstiri de călugări, și pierdute fără de urmă. D. Mihail Sadoveanu se dovedește și în această împrejurare un inspirat plămăditor al unui stil parfumat de rășina graiului cronicăresc, cu acele mijloace de expresie care țin de vastitatea resurselor sale lingvistice. Insufletește figurilor eroice din trecut, peste care a fulgerat sabia năprasnică a războaelor, evocarea epocilor grandioase din istorie, portretizarea chipurilor de domnitori, pogorite de pe zidurile afumate ale mânăstirilor și proceata tutelar dealungul veacurilor, străjuesc urzeala unui glorios destin. Sunt pagini, pe care le-am mai citit cândva, în „Zodia Cancerului”, dar așa cum se prezintă astăzi, ele tind să ne întărească în convingerea că romanul trecutului nostru războiu a fertilizat adănc ogorul literilor românești. Ba putem spune chiar, fără pricină de supărare, că romanul istoric a înscris în antologie paginile nemuritoare ale războaelor, ceiace înseamnă că înțelegerea luptei dintre noroade își justifică chemările epice în literatură.

NICOLAE ROȘU